

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM ENGELLERİNİN BOŞANMA ÜZERİNE ETKİSİ: ÜSKÜDAR
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül ÇAKICI

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

NİSAN, 2021

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM ENGELLERİNİN BOŞANMA ÜZERİNE ETKİSİ: ÜSKÜDAR
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Betül ÇAKICI

(Y1712.272013)

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KAZAN

NİSAN, 2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İletişim Engellerinin Boşanma Üzerine Etkisi: Üsküdar Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../2020)

Betül ÇAKICI

ÖNSÖZ

Bu tezin uygulama ve araştırma aşamasında yardımını esirgemeyen ve her daim anlayışla yaklaşan tez danışmanım; Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KAZAN'a, tez sürecinde ve hayatımın her sürecinde benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen çok sevgili annem Nilgün ÇAKICI'ya, yönlendirmeleri ile yanımda olan Kubilay ÇAKICI ve Mehtap SOYSAL'a, tez sürecine birlikte başladığımız ve yardımlaştığımız canım arkadaşım Hande YILMAZ'a ve manevi desteği ile yol arkadaşım olan nişanlım Şerif METİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nisan 2021

Betül ÇAKICI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT.....	xi
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Amacı ve İçeriği.....	2
2.İLETİŞİM	4
2.1 İletişim Olgusu ve Tanımı.....	4
2.2 İletişim Süreçleri ve Fonksiyonları.....	6
2.3 İletişimin İşlevleri / Bireysel Psikolojik İşlevleri.....	12
2.4 İletişimi Etkileyen Faktörler.....	13
2.5 İletişim Türleri.....	14
2.5.1 Tek yönlü iletişim.....	14
2.5.2 Çift yönlü iletişim.....	14
2.5.3 Kişi içi(Öz kişisel iletişim).....	15
2.5.4 Kişilerarası iletişim.....	15
2.5.5 Kitle iletişimi.....	16
2.5.6 Sözlü iletişim.....	16
2.5.7 Sözsüz iletişim.....	17
2.5.8 Yazılı iletişim.....	17
2.6 İletişim Engelleri	18
3.EŞLER ARASI İLETİŞİM VE BOŞANMA OLGUSU	20
3.1 Eşler Arası İletişim	20
3.1.1 Evlilik ve iletişim.....	20
3.2 İletişim Becerileri.....	21
3.2.1 Saygı duymak.....	22
3.2.2 Empatik anlayışla yaklaşabilmek.....	22
3.2.3 Etkin dinleme.....	22
3.2.4 Kendini açma.....	23
3.2.5 Ben dili.....	23
3.2.6 Maske takmamak.....	24
3.3 Boşanma Olgusu	24
3.4 Boşanma Kavramı ve Boşanmaya Yol Açan Nedenler.....	25

3.5 Boşanma Türleri.....	28
3.6 Medeni Kanun'da Boşanmanın Özel ve Genel Sebepleri.....	30
3.6.1 Özel boşanma sebepleri.....	30
3.6.2 Genel boşanma sebepleri.....	31
3.7 Boşanmanın Sonuçları.....	31
3.7.1 Boşanmanın toplumsal ve bireysel sonuçları.....	32
3.8 Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri.....	33
3.9 Boşanma Psikolojisi.....	34
4. VERİLERİN ANALİZİ.....	38
4.1 Görüşme Analizleri.....	39
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	51
5.1. Sonuç.....	51
5.2. Öneriler.....	52
KAYNAKÇA.....	53
ÖZGEÇMİŞ.....	57

KISALTMALAR

TDK : Türk Dil Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1: İletişimin Bireysel ve Toplumsal Fonksiyonları.....	7
Çizelge 2: Kategoriler ve Kodlar.....	38
Çizelge 3: Verilerin Analizi.....	45
Çizelge 4: İletişim Engelleri Analizi.....	46
Çizelge 5: Eşler Arasında İletişim Engellerinin Yüzdelik Oranı.....	46
Çizelge 6: Eşler Arası İletişim Engellerinin %'lik Dağılımı.....	47

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Temel İletişim Süreci.....	9
Şekil 2: Ortak Deneyim Alanı.....	14
Şekil 3: Boşanma Sürecindeki Duygu, Eylem ve Görevler	35

İLETİŞİM ENGELLERİNİN BOŞANMA ÜZERİNE ETKİSİ: ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ

ÖZET

İletişim insanoğlu için hem bir ihtiyaç hem de zorunluluktur. Bireyler birbirlerine duygu ve düşüncelerini iletişim kurarak aktarırlar. İletişim bireylerin yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Günümüzde boşanma olgusu her geçen gün daha da artmaktadır ve hem bireysel hem de toplumsal bir sorun sayılmaktadır. Boşanmanın birçok sebebi olduğu gibi iletişim engellerine de dayandığı düşünülmektedir.

Evli çiftlerin evlilikleri boyunca iletişim engellerine rastladığı düşünülmektedir. Bunun sonucunda birçok evlilik de boşanma gerçekleşmektedir.

Çalışmanın amacı iletişim engellerinin boşanma üzerindeki etkisini ele alarak bu konuda toplumun ve bireylerin farkındalığını artırmaya katkıda bulunmaktır. Araştırmada, mülakat yöntemiyle elde edilen bilgiler ile iletişim engellerinin boşanma üzerine etkisi olup olmadığı incelenmektedir. Araştırma İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde yaşayan rastgele seçilmiş 18 yaş üstü evlenip boşanmış 20 kadınla yapılmıştır. Deneklere 14 soru yöneltilmektedir. Sorulan sorular içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Deneklerin seçilmesinde yaşam bölgesi ve medeni hal cinsiyet dikkate alınmıştır. Sınırların fazla olması yalnız belli bir gruba ait verilere ortaya koyacağından; çalışmanın ana hedefine aykırı olacaktır. Bu sebeple denekler toplumun her katmanında olabilecek; yaş, evlilik süresi, boşanma süreci, eğitim ve gelir düzeyi farklılıklarına sahip kişiler olarak belirlenmiştir. Deneklerin farklı cinsiyete sahip olmalarındaki temel hedef; cinsiyetler arası boşanma süreçleri değerlendirmelerini en aza indirmek; toplumda kadınların boşanma ve sonrası süreçlerini toplumsal baskılar sebebiyle erkeklere oranla daha ağır ve zor geçirmeleri; çalışmamızın da literatüre bu bağlamda katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda boşanmış kadınlara yöneltilen sorulara verilen cevaplar analiz edildiğinde iletişim engellerinin boşanma üzerine etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *iletişim, iletişim engelleri, evlilik, boşanma*

**EFFECT OF COMMUNICATION BARRIERS ON DIVORCE:
USKUDAR EXAMPLE
ABSTRACT**

Communication is both a need and a necessity for human beings. People communicate their feelings and thoughts to each other by communicating. Communication is an indispensable part of peoples' lives. Today, the phenomenon of divorce is increasing day by day and it is considered both an individual and a social problem. Divorce is thought to be based on communication barriers as well as many reasons. Married couples are considered to encounter communication barriers throughout their marriage. As a result, many marriages also end up with a divorce. The aim of the study is to address the effect of communication barriers on divorce and to contribute to raising awareness of society and individuals on this issue.

In the research, whether the information obtained through the interview method and the communication barriers have an effect on divorce is examined.

The study was conducted with 20 randomly selected women over the age of 18 who were married and divorced living in Üsküdar, Istanbul. 14 questions are asked to the subjects. The questions asked were analyzed using the content analysis method. In the selection of the subjects, the living area, marital status and gender were taken into consideration. Since excessive limits will only reveal data belonging to a certain group; It will be against the main goal of the study. For this reason, the subjects will be able to be in every layer of the society; people with differences in age, duration of marriage, divorce process, education and income levels. The main goal for the subjects to have different genders; Minimizing the evaluations of divorce processes between the sexes; In society, women's divorce and post-divorce processes are more difficult and harder than men due to social pressures; Our study is also aimed to contribute to the literature in this context. As a result of the study, according to the analyzed answers, it was observed that communication barriers had an effect on divorce.

Keywords: *Communication, communication barriers, marriage, divorce*

1. GİRİŞ

İletişim insanlar için zorunluluk ve ihtiyaç hali olmaktadır. İletişimle bireyler birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarmaktadır. Kişiler arası bu süreç özel hayat ile toplumsal hayat arasında gerçekleşmektedir. Bu sürecin başarılı olması bireylerin hayatlarından haz, tatmin ve mutluluk almalarını sağlamaktadır (Akyıldız, 20019: 26). İletişim her zaman her yerde var olmaktadır. Yaşamımızın bütün aşamalarında iletişim, önemli role sahiptir.

İletişim toplumda bireyleri birbirine bağlamak için güçlü bir etken olmaktadır. Toplumsal yaşamda iletişim olmadan varlığımızı sürdürmek hemen hemen mümkün değildir. Bireylerin hayatta kalması, etkileşime açık olması ve uyum içinde olması iletişimle sağlanmaktadır.

İletişim sürecinin kesintisiz devam etmesi tüm dünyanın devamlılığı için gerekmektedir. İletişim bireylerin hayatlarının merkezinde bulunmaktadır. İletişim bireyin karşısındakine kendisini anlatmasının yanında toplumsal etkileşimin düzenini de sağlamaktadır. İnsanlar bütün duygularını aktarmak için birden çok iletişim metotları geliştirmektedirler. İletişim bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda yazılı ve yazılı olmayan kurallar şeklinde gerçekleşmektedir. İnsanoğlunun iletişim kurması insanlığın en büyük evrimlerinden biri olmaktadır (Aydın, 2019: 5). Bireyler neredeyse zamanlarının çoğunu sosyal ilişkiler kurmak, kurdukları sosyal ilişkileri de sürdürmek için harcamaktadırlar. Arkadaşlarımızla, sevdiklerimizle, ailemizle vb. her türlü ortamda ve durumda iletişim kurmaktayız.

İnsanlar iletişim esnasında farkında veya değil, bilinçli veya bilinçsiz amaçlar şeklinde hareket etmektedirler. Bu amaçlara keşfetmeyi, yardım etmeyi, ilişki kurmayı, ikna etmeyi ve eğlenme isteğini örnek olarak gösterebilmekteyiz.

Bireylerde iletişim kurma isteğinden bahsetmekteyiz. Fakat iletişimin amacı bireylerin içinde buldukları ortama, grubun özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. İletişim aracıyla bireyler kendi hayatında ve sosyal çevrelerinde etkin olmak istemektedirler. Her ne kadar iletişimin amacı kişiden kişiye değişse de sosyal

çevresinde etkin olmak, karşısındakinin tutumlarını geliştirmek ve değiştirmek bireyin asıl amaçlarındandır. Bireyler iletişimde ikna etmek, bilgilenmek ve bilgilendirmek, sorun çözmek gibi olguları gerçekleştirmek istemektedirler (Boyras, 2019: 20). İletişim, toplumu etkilemek, önderlik yapabilmek için çok fazla önem taşımaktadır. Bu şekilde fikirler paylaşılmaktadır. Duygularda karşılığı olan fikirler karşılıklı olarak mutluluğa sebep olmaktadır.

Aynı zamanda iletişimin amaçları içinde teknoloji ve bilginin üretilmesini, iletilmesini sağlamak bulunmaktadır. Örgüt ve grupların, kuruluşların kendilerini göstermelerini sağlamaktadır (Akyıldız, 2019: 27-28). Bütün bu tanımlamalar doğrultusunda iletişimin bir amaca yönelik olduğu ortaya çıkmaktadır.

İnsanlar için iletişim çok eski zamanlardan beri var olmasına rağmen şuan bulunduğumuz yüzyılda özel ilgi haline gelmektedir. Her gün her an yaşanan sorunların birçoğu insanların duygularını, arzularını ve isteklerini önem verdikleri kişilere iletememelerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla iletişim engellerinden arınarak etkili iletişimi kabul etme ve doğru kullanma hem toplumsal hayatta hem de kişisel ilişkilerde oldukça önem taşımaktadır.

1.1. Tezin Amacı ve İçeriği

Günümüzde toplumların hızla değiştiği görülmektedir. Evlilik de boşanma da bu dönüşümlerin merkezinde yer almaktadır. Evlilik ve artan boşanma oranları sosyolojik açıdan ilgi çekmektedir. Bütün bunlar düşünüldüğünde boşanma üzerine etki eden konuların ne olduğu merak edilmektedir. Özellikle iletişim çağı denen bu dönemde bireylerin özel ve sosyal hayatlarında başarılı olmalarının yolu kendileriyle ve diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurabilmelerinden geçmektedir. Bu bireylerin temel gereksinimlerinin ve yönelimlerinin başında gelmektedir. Bireyler diğer insanlara yönelme ve onlarla ilişki kurma ihtiyacı hissetmektedir. Diğerleriyle kurulan başarılı ilişkiler hayatı daha anlamlı kılmakta ve hayattan elde edilen doyumunu artırmaktadır. Bu bağlamda araştırma insanlar arası iletişim kadar iletişim engellerinin boşanma üzerine etkisine de dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle çalışmada iletişim kavramının genel çerçevesi çizilmekte, iletişim süreçleri, fonksiyonları, türleri ve iletişimi etkileyen faktörler üzerine durulmakta, akabinde iletişim engellerinden bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde eşler arası iletişim ve boşanma olgusu konularına değinilmektedir. Son

bölümde ise rastgele seçilmiş 18 yaş üstü 20 boşanmış kadınla yapılan mülakatlar içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir.

2. İLETİŞİM

2.1. İletişim Olgusu ve Tanımı

İnsan çevreleriyle her zaman etkileşim içerisinde olmak istemektedir. İnsanlar etkileşim ihtiyacından dolayı çevrelerinden ve diğer insanlardan daima mesajlar almakta ve mesajlar yollamaktadır. Bunun sebeplerinden biri olarak insanın toplumsal bir varlık olması gösterilmektedir. İnsanın toplumsal varlığa dönüşmesi iletişikle gerçekleşmektedir. İnsanlar için karşı tarafı anlamak ve dünyaya hazırlanmak en başından iletişim yoluyla gerçekleşmektedir. İnsanlar kendilerini sürekli yenilemek istemektedir. Sürekli yenilenme isteği diğer insanlarla etkileşim ve iletişim halinde olmayı da beraberinde getirmektedir. Yaşamımızdaki en önemli olgulardan birisi iletişimdir. Canlılar var olmayı sürdürebilmek için iletişim içinde olmak zorundadırlar. Bütün canlılar iletişime ihtiyaç duymaktadırlar fakat insanlar için iletişim bambaşka bir süreç olmaktadır. Çünkü insanlar iletişimi incelemek ve geliştirmek şansına sahip olmaktadır. İletişim ve etkileşim iç içedirler. Etkileşim içerisinde olduğumuz her türlü şeyle iletişim kurmaktayız. İnsanlar arasında temel olarak duygu ve düşünceler iletişim düzeni olmaktadır. Burada asıl amaç anlatmaktır. İletişimi kuran kişinin anlatma eylemlerinin asıl amacı anlaşılma olmaktadır (Kıran, 2008: 33-34). Toplumun biçimlenmesinde iletişim temel oluşturmaktadır. Birey toplumun bir üyesi olmak için diğerleriyle bir iletişim yolundan geçmektedir. İletişim önemli ve doğal bir olgudur. Anlamak, bilmek ve ilişkiye girmek için çevremizle iletişim kurmaktayız. İletişim insanoğlu için vazgeçilmez bir olgu olmaktadır. Bireyler yaşamlarının tüm anlarında iletişimin farklı farklı boyutlarını deneyimlemektedir. İletişim günümüzde her şeye dahilen bir kavram olmaktadır.

İletişim birden fazla bireye veya nesneye ait sade bir mesaj alışverişinin ziyade toplumsal etkileşimi ve paylaşımı içermektedir. Paylaşımlar aynı fikirde olmasa da karşı tarafın paylaşımlarını anlama ve uygun bir tavır sergileme gerektirmektedir (Soyugüzel, 2019: 207-208). İletişim ile birey kendisini ve dış çevresini anlamaya çalışmaktadır. Farklı insanlarla, farklı kültürlerle ilişkiler iletişim sayesinde kurulmaktadır.

İletişim kavramı ile ilgili tanımlamalar incelendiğinde birçok tanımın olduğu görülmektedir. İletişimi bilgi paylaşmak şeklinde anlamlandırmak yetersiz kalmaktadır. İletişimin içerisinde bir sürü anlam bulunmaktadır. Hem anlam hem de kavram olarak iletişimi tanımlamak mümkündür (Koçyiğit, 2018: 21-22). Araştırmalar doğrultusunda tanımlara sürekli yenileri eklenmektedir. İletişim kavramının kökeni Latince ‘‘komunis’’den gelmektedir (Kaya, 2019: 4). Türk Dil Kurumu sözlüğünde iletişim ‘‘ Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon’’ şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Kaya’ya göre iletişim ‘‘kişilerin açığa çıkarmaya cesaret edemediği duygu, düşünce ve eylemlerin bir disiplin içerisinde ortaya konulmasını ve ifade edilmesini sağlayan yöntemler ve eylemler bütünüdür’’. Ayrıca kişiler arası sözlü, sözsüz mimikler ile yapılabilen davranış biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Bir başka ifade de ise iletişim, görsel, duyuşal iletişim araçları ile aktarılan toplumun eğitilmesine ve bilinçlenmesine faydalı olan davranışlardır (Kaya, 2011: 4). İletişim kavramları ile araçlar bütünüdür. Kişiler arası kullanımında değer kazanan araç olması sebebiyle öğrenme, öğretme, kontrol etme, denetim yapma, kişisel ve sosyal ilişkiler kurma ve bir çok daha bilinçli bilinçsiz faktörlerin yaşama geçmesini sağlayan bir araçtır. İnsanların anlam yükleyebildiği şeyler iletişim olarak adlandırılabilir veya iletişim için kullanılabilir. Anlam alışverişi şeklinde tanımlanmaktadır iletişim. İletişimin gerçekleşebilmesi için en genel anlamda iki sistem gerekmektedir. Gereken sistem iki hayvan, iki makine iki insan veya bir hayvan ve bir insan olabilmektedir (Dökmen, 2019: 37). Bahsedilen bu tanımlamalar iletişimi genel hatlarıyla değerlendirmektedir. İletişimle ilgili tanımlamaların hiç biri yanlış olarak kabul edilmemektedir. Tanımlamaların her biri iletişimin farklı yönlerine gönderme yapmaktadır. Tanımlamaların fazla olması iletişime farklı bakış açıları katacağı için değer taşımaktadır.

İletişim sosyal bir etkileşim aracı olmaktadır. Bireylerin temel faaliyetlerindedir ve ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşmektedir. İletişim bireyin davranışlarının ürünüdür. Sadece bir etkileşim aracı olarak değerlendirilmemelidir. İletişimle insanlığın tüm topluluklarında karşılaşmaktadır.

Toplumların devamlılığında iletişim değişkenlerin başında görünmektedir. Diğer bir özelliklerinden biri de iletişimin dinamik bir olgu olmasıdır. Kültürel yapılara paralel olarak değişmektedir. İletişim aynı zamanda belirli kalıplarda gerçekleşmektedir.

İletişim ilişkiseldir ve belirli kalıplarda gerçekleştirilmektedir. İletişimde kalıplar etkili bir mesaj için gerekmektedir. İletişim kalıbının iyi düzenlenmesi mesajın etkisini artırmaktadır (Bahar, 2016: 4-5). İletişim süreci ve iletişimin özellikleri birbirlerinden ayrılamamaktadırlar. Bir bütünü oluşturmaktalar.

2.2. İletişimin Süreçleri ve Fonksiyonları

Kaynakla hedef arasındaki bilgi aktarımına iletişim denmektedir. Bu tanımlamaya göre iletişimin temel fonksiyonlarının dört olduğu kabul edilmektedir. Bunlar bilgi, heyecanlandırma, kontrol ve motivasyon fonksiyonudur (Bahar, 2016: 5-7). Aşağıda iletişimin üstlendiği fonksiyonlar tanımlanmaktadır.

Enformasyon, iletişimde enformasyon temel fonksiyon olmaktadır. Bilgi, haberleşme anlamına gelmektedir. Uluslararası, ulusal, yerel, çevresel ve kişisel şartları anlamak, bilinçli bir şekilde tepki göstermek, hakiki sonuçlara varmak için gerekli bilgi, haber, mesaj, veri, düşünce ve yorumların toplanıp depolanmasıdır. Aynı zamanda tüm bu bilgilerin işlenip yayılmasını da sağlamaktadır.

Sosyalizasyon, toplumun aktif üyeleri olan bireylerin, faaliyette bulunmalarını sağlayıp, toplumun bağlanmasını ve bilincini güçlendirecek genel bilgi birikimini oluşturarak etkin bir şekilde toplumsal yaşama katılmalarını sağlamaktır.

Motivasyon, tüm toplumların ve toplulukların uzak ve yakın gayelerini oluşturmak, bireysel istek ve tercihlerin teşviki, toplumsal ve bireysel tesirlerini geliştirmek, herkes tarafından kabul edilen hedeflere ulaşmak için yardım etmektir.

Tartışma, karşılıklı düşünce alışverişini ve birliğini kolaylaştırmak ve kamuoyunu ilgilendiren mevzularda farklı fikirleri netleştirmek için ortam hazırlamak, genel olarak kabul görmüş uluslararası, ulusal, yerel konularda geniş kapsamlı kamuoyu katılımı ve ilgisini sağlamaktır.

Eğitim, hayatın bütün aşamalarında kişilik oluşumu, entelektüel gelişme, kişisel kapasite ve kişisel yeteneklerin gelişimine yardım etmek için bilgi aktarmak anlamına gelmektedir.

Kültürel gelişme, kültürel mirasın korunması için sanatsal ve kültürel ürünlerin yayınlanması kişinin ufkunun genişletilmesi, estetik gereksinimlerinin, hayal gücünün ve yaratıcılığın canlandırılması aracılığıyla kültürel gelişimin sağlanmasıdır.

Eğlence, toplu ya da kişisel bir şekilde eğlenmek amacıyla sembol, işaret, görüntü, ses aracılığıyla dans, tiyatro, sanat, müzik, edebiyat, müzik vb. aktivitelerin daha da yayılmasını sağlamaktır.

Entegrasyon, tüm ulusların, grupların ve insanların birbirini anlamasını ve tanınmasını sağlamak, kendilerinden başka kişilerin yaşam şartlarını, isteklerini ve görüşlerini değerlendirebilmek için ihtiyaç duydukları farklı iletilere ulaşmalarına yardımcı olabilmektir.

Daha önce iletişim tanımlarında da bahsedildiği gibi kaynak ve hedef arasındaki anlamlı iletilerin üretilmesi ve paylaşılması anlamına gelmektedir. İletişime bu yönden bakıldığında gönderici anlam üretmekte ve alıcı anlamı tüketmekte veya yeniden üretmektedir.

İletişim kişinin sosyal varlık olarak hayatta kalmasının temel şartlarından olmaktadır. Enformasyon değişimini ve dağılımını örgütler ve insanlar arasında sağlamaktadır. Haber alma ve bilgilendirme toplumun temel hakları arasında yer almaktadır. İletişim uluslararası kapsamda enformasyon kuvvetini dünyaya bildiren ve ileten bir işleve de sahip olmaktadır. Uluslararası iletişim ekonomik, siyasi ve toplumsal güç kazanmanın önemli yollarından biridir. Enformasyon üretimi gelişmişliğin ölçütü için kullanılmaktadır. Enformasyon üretiminin fazla olması toplumun da enformasyon ürettiği alanda saygın ve güçlü olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bilgilendirme haricinde iletişim, duyguları bildirme, öğretme ve eğitime, kaygıları azaltma ve sorunları çözme, toplumsal ve bireysel gelişim sağlama gibi birden fazla işlev yerine getirmektedir. Bütün dünyayla iletişim halinde olmak enformasyonu pazarlamanın en önemli ve tek yolu sayılmaktadır. Çizelge 1’de iletişimin toplumsal ve bireysel fonksiyonları gösterilmektedir.

Çizelge 1: İletişimin Bireysel ve Toplumsal Fonksiyonları

Bireysel Fonksiyonlar	Toplumsal Fonksiyonlar
Enformasyon toplar ve dağıtır	Toplumun bilgilendirir
Duygu ve düşünceler paylaşır	Öğrenme sürecini destekler
Karar destek sistemi sağlar	Kültürel yakınlaşma sağlar
Toplumsal statü kazandırır	Kültürel aktarma sağlar
Birey kendini gerçekleştirir	Toplumsal yakınlaşma sağlar

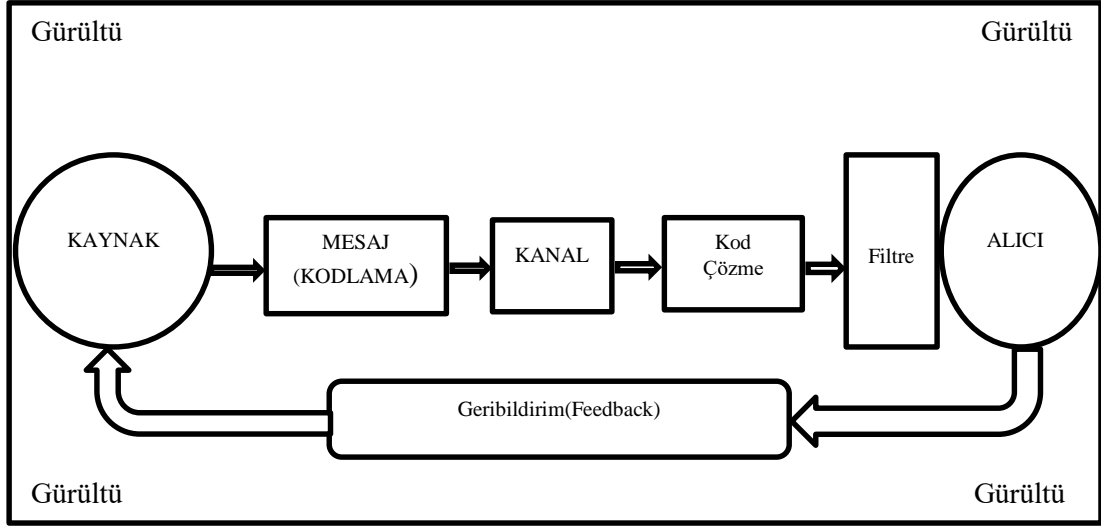
Çizelge 1: İletişimin Bireysel ve Toplumsal Fonksiyonları Devam

Temsil yeteneği kazandırır	Toplumu motive eder
Sosyalleşme sürecine katkı sağlar	Toplumu yönlendirir

Kaynak: Bahar, 2016.

Birey için doğum başlangıç ölüm ise son sayılmaktadır. Doğum ve ölüm arasında iletişim bireyin kültürel çevresine ve biyolojik gelişmesine karşılık gelişmekte ve değişmekte olan bir olgu olmaktadır. Kişi açısından iletişimin bir süreç olduğu düşünülmektedir (Zıllıoğlu, 2014: 90-92). Sonuç olarak iletişim bireyin edindiği bilgiler doğrultusunda davranış ve tutumlarıyla tepki geliştirmesini sağlamaktadır. Süreç, ‘‘bir olayın sürekli ve birbirini izleyen değişmelerle gelişmesi, başka bir olaya dönüşmesi durumu’’ şeklinde tanımlanmaktadır (Doğan, 2017: 11). İletişim süreç özelliği taşımaktadır. Bu süreçte iletişim bilinçler arası aktarımla gerçekleşmektedir. Bazı temel öğelerin iletişimin gerçekleşmesi için kesinlikle bulunması gerekmektedir.

İletişim bireylerin karşılıklı sohbet etmesi, söylenenleri anlama ve doğru tepkiler verme, ilişkileri sağlıklı sürdürme yeteneği gibi tanımlardan daha fazlasını içermektedir. İletişim insanla başlamaktadır ve insanla devam etmektedir. İletişim her ne kadar insanlardan dolayı farklılaşsa da bir süreç olması değişmemektedir. İletişim kaynak ve hedef arasında kurulur, durağan değildir, dinamiktir. Bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. İletişimi, gelişmeleri içinde barındıran ve bu gelişmeleri farklı bir duruma dönüşmesini içeren bir süreç olarak ele almamız gerekmektedir. İletişim süreci; diğer bireyleri etkilemek, yönetmek, bilgilenmek, bilgilendirmek, ikna etmek gibi amaçları içermektedir. İletişim sürecinde kaynak konumundaki kişi kurum ya da örgütün temel hedefi, alıcı konumundakileri etkilemek ve onlardan etkilenmektir (Koçyiğit, 2018: 26). İletişim sürecinin temel öğelerini meydana getirmektedir.

Şekil 1: Temel İletişim Süreci

Kaynak: Koçyiğit, M. 2018

- Kaynak

İletişimde daima mesajı gönderen bir kişi bulunur. Bu süreci başlatan kaynaktır. Etkili iletişimin kurulabilmesi için öncelikle bir kaynağa ihtiyaç vardır. Bu sebeple kaynak iletişimde güvenilir olmalıdır(Duran, 2019: 6). Süreçte kaynak iletmek istediğini alıcı ve kendisinin anlayabileceği şekilde kodlamalıdır. Kaynak her türlü ortamda yazma ve konuşma yoluyla hedefteki kişi veya kişileri etkilemeye çalışmalıdır (Vural, 2012: 7). Aynı zamanda kaynak sevilen, saygın, kodlama ve empati özelliğine de sahip olmalıdır.

Kaynak bir kişi olabileceği gibi kuruluş veya kurum da olabilir (Koçyiğit, 2018: 28-29). Kaynak tecrübe, duygu, düşünce ve algıları sonucunda mesaj oluşturabilmektedir.

- Mesaj

İletişim sürecinde kaynaktan hedefe gönderilmek istenen her şey mesajdır. İletişim olabilmesi için öncelikle iletinin olması gerekmektedir. İletişim sürecinde mesaj kaynak ve hedef ikilisi arasındaki anlamdır. Anlamı taşıyan mesajdır. Mesaj, içinde hedefe iletilecek olan içeriği taşır. Mesaj hedefe iletilen duygu düşünce ve bilgidir (Kaya, 2019: 8). Mesaj dikkat çekici olmalıdır. Aynı zamanda mesaj anlaşılır ve açık olmalı, doğru zamanda iletilmeli, uygun kanalı takip etmelidir. Hedefe iletilecek olan mesaj biden fazla karışık bir ileti şeklinde de olabilmektedir. Mesajın ilişki ve içerik özelliği iletişim sonucunda alıcıyı düşündürme, belli bir davranışa yönlendirme vb. gibi etkilerinin oluşmasında belirleyici olmaktadır (Koçyiğit, 2018: 31). Anlam sahibi

olan tüm şeyler mesaj içeriği taşımaktadır ve iletişim anlam alışverişi olan durumlarda gerçekleşmektedir.

- Kanal

Kanal, iletişim sürecinde alıcı arasında mesajın iletimini sağlayan yol olarak adlandırılmaktadır. Sözlü iletişim, yazılı iletişim, beden dili, kitle iletişimi, grafik iletişimi gibi birçok kanal türleri bulunmaktadır. Kaliteli bir iletişimde kanal tercihi önemli bir yol oynamaktadır (Duran, 2019: 7). Kişiler arası iletişimde bütün duyu organlarına hitap eden bir kanal bulunmaktadır.

İletişimin kanal seçiminde hedefin olanakları, zaman mekan sınırlılıkları özellikleri temel bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak neyi, ne için iletmek istediğimizle seçtiğimiz kanal arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Kanal seçimi ile birlikte araç seçimi de gelmektedir. İletişim araçları teknik ya da fizik olarak ayrılan, mesajları kanal sürecince aktarılabilir işaretlere çeviren araçlardır (Küçük, 2012: 11). Örnek olarak ses, yüz, telefon, resim, televizyon, gazete vb. iletişim araçlarını gösterebiliriz.

- Kod Çözme

Mesajlar gönderilip alıcıya ulaştınca, mesajları alıcı anlamlı ve uygun bir biçimde yorumlamaktadır. Yorumlama ile algılama işlemine çözümlene denilmektedir. İletişim sürecinde kod çözme yoluyla mesajlar anlam kazanmaktadırlar. Kodlama ve kod çözümü alıcı tarafından yapılmaktadır. Başarılı bir iletişim mesajın alıcı tarafından kod çözmenin kodlandığı şekilde yapılmasıyla ilgilidir. Bu da alıcı ve kaynak mesaja aynı anlamı verdiği zaman mümkün olmaktadır. Mesajda kullanılan dil, karşı taraf tarafından bilinmezse kod çözmede problem olduğunu göstermektedir (Bahar, 2016: 13). Alıcı, zihninde anlamlandırma ve yorumlamayı kod çözümünü gerçekleştirdikten sonra yapmaktadır.

- Filtre (Algı)

Algı bireyin duyuları yardımıyla kendisini ve çevresini anlayabilmesini sağlayan filtresidir. Algılama aynı zaman da zihin ve bedenimizde olanlarında farkına varmamızı içine almaktadır. Birey algısı sayesinde uyaranların farkında olmaktadır. Çevreden gelen uyaranların anlam ifade edebilmesi verilerin algılanması ile gerçekleşmektedir (Bahar, 2016: 14). Kısacası algı, duygular ve zihinle ilgili bir durum olmaktadır. İletişim sürecinde önemli olan bir unsur da alıcının, kaynaktan gönderilen

mesajı algılaması ve filtrelemesidir (Koçyiğit, 2018: 37). Etkili bir iletişim için alıcı tarafından mesajın doğru algılanması ve filtrelenmesi gerekmektedir.

- Alıcı

Kaynaktan gönderilen iletilerin hedefi alıcıdır. Alıcı kaynak tarafından gönderilen iletileri yorumlayan taraf olmaktadır. Kodlanan iletilerin kodlarını kendi deneyimlerine göre çözmektedir. Alıcının iletilere karşı olumlu veya olumsuz bir tepkide bulunması gerekir (Doğan, 2017: 15). Bu doğrultuda alıcı iletinin aynı zamanda anlaşılıp anlaşılmadığını göstermiş olur. Kod açma yeteneği bu süreçte aktif olmaktadır (Dönmezer, 2009: 62). Alıcı kodları çözerken kaynağı anlamaya çalışmalıdır. Bunun içinde empatik ve doğru dinlemek sağlıklı bir iletişim için önemli bir süreç olmaktadır. Aynı zamanda bazı kaynaklarda alıcı, hedef kitle şeklinde geçmektedir.

- Geribildirim

Kaynağın gönderdiği mesaja karşılık alıcının gönderdiği mesaja geribildirim denmektedir. Eğer iletişim sürecinde geribildirim yoksa tek yönlü bir iletişim kurulmuş olmaktadır. Geribildirim iletişimin önemli özelliklerindedir. Bu süreç bize alıcının mesajı doğru anlayıp anlamadığını göstermektedir. Geribildirim olumlu olması mesajın anlaşıldığını göstermektedir. Bu süreç iletişimin gelişmesini sağlamaktadır. Bu sebeplerden dolayı verici için en önemli konu geribildirim olmaktadır (Dönmezer, 2009: 63). Mesajın alıcıdaki etkisi geribildirimle açıklık kazanmaktadır. Sağlıklı ve seri iletişim en iyi yüz yüze iletişimde gerçekleşmektedir. Yeni mesaj geribildirimlere göre oluşturulmaktadır. Sürecin devamlılığı açısından geribildirim açıklayıcı, destekleyici, kapsamlı ve zamanında olması gerekmektedir (Koçyiğit, 2018: 37). Geribildirim bireye has olmalıdır. Alıcı mesajı almaya hazır olduğu zaman geribildirim verilmesi gerekmektedir.

- Gürültü

Gürültü, iletişim sürecinde mesajın iletilmesini ya da anlaşılmasını engelleyen her şey şeklinde tanımlanmaktadır. Sürecin her aşamasında ortaya çıkabilmektedir gürültü. İletişimi karıştırıp bozabilmektedir. İletişim anında çevreden gelen sesler, kaynağın kelimeleri telaffuz edememesi vb. durumlar da gürültüyü oluşturmaktadır (Doğan, 2017: 16). Etkili bir iletişim için alıcının hazır olması gerekmektedir. Gürültü alıcının

hazır olma durumunu etkilemektedir. Bu nedenle gürültü çevresel faktörler olduğu kadar kişisel merak, algılama isteksizlik gibi kişiye özgü durumlardan oluşabilmektedir (Küçük, 2012: 12-13). Kodlama veya kod açma süreçlerindeki hatalardan veya problemlerden kaynaklanan gürültülerde bulunmaktadır. Örnek olarak bir konuda fikir belirtirken sözcüklerin yanlış kullanımı verilebilmektedir. Önyargıları ve tarafgirlik içermektedir.

2.3. İletişimin İşlevleri/ Bireysel-Psikolojik İşlevleri

İletişim bireysel ve toplumsal bir olgu olmaktadır, bireysel ve toplumsal birçok gereksinimi karşılamaktadır.

İletişimin bireysel işlevlerine tek bir birey için taşınan anlam ve önemi bakımından kişiler arası iletişimin psikolojik işlevleri şeklinde bakılabilmektedir (Kaya, 2019: 13). Aşağıda kişiler arası iletişimin bazı psikolojik işlevleri açıklanmaktadır.

- İlişki kurma işlevi; insanın psikolojik gereksinimlerinden biri de ilişki kurma olmaktadır. Bu ilişki kurma gereksinimini de iletişim karşılamaktadır. İnsanlar diğer insanlarla kurdukları iletişimle sosyal/kültürel birer varlık olabilmektedirler (Kaya, 2019: 13). İnsanın etkileşime ihtiyacı vardır. Bütün bunlar için iletişim temel araç olmaktadır.
- Benliğini geliştirme işlevi; benliğin gelişimindeki rolü iletişimin önemli psikolojik işlevlerinden biridir. ‘Ben kimim?’, ‘Nasıl biriyim?’, ‘Nasıl bir anneyim?’ vb. gibi sorulara kişinin verdiği cevaplar benlik duygularının gelişmesini sağlamaktadır (Zıllıoğlu, 2018: 77). Aynı zamanda başkalarıyla etkileşimini gözlemlemesi, kendisine yönelik davranışları değerlendirmesi de kişinin benliğini geliştirmesinde etkili olmaktadır.
- Var olduğunu ifade etme ve tanınma işlevi; insanlar diğerlerine birey olarak var olduklarını ifade etmek istemektedirler. Bu doğrultuda varlıklarının farkında olduklarına dair bir geribildirim almak istemektedirler. İnsanın ben de varım demesinin bir yolu iletişim olmaktadır (Kaya, 2019: 14). İnsanlar iletişim yoluyla kendi varlıklarını ifade edebilmektedirler. Kendilerini bu yolla başkalarına gösterebilmektedirler.
- Paylaşma; insanlar diğer insanlarla etkileşim içinde olmaktadır ve duygu, düşünce, yaşamlarını onlarla paylaşmak istemektedirler. Paylaşma, toplumla birlikte olmanın sonucu oluşmaktadır. Acı, üzüntü, mutluluk, heyecan vb.

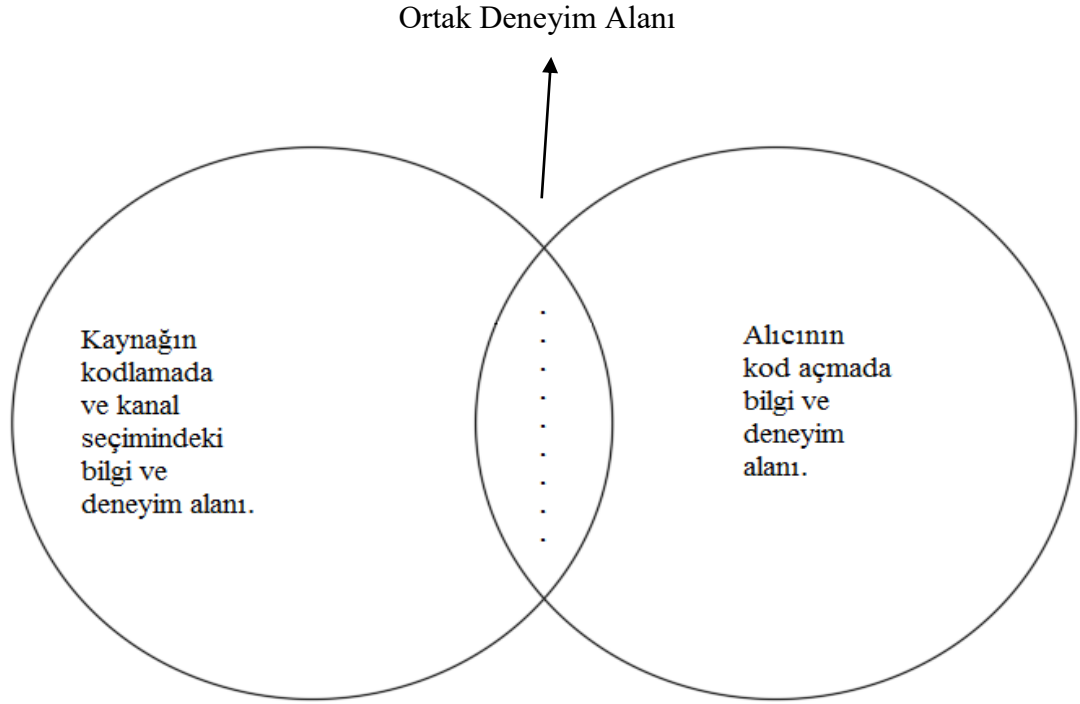
duygularımızı paylaşmaktayız (Kaya, 2019: 14). Bu doğrultuda insana dair duygularımızı paylaşmamızın aracı iletişim olmaktadır.

2.4. İletişimi Etkileyen Faktörler

Etkili bir iletişim kurulabilmesi için süreçte mesaj hedef kitlenin dikkatini çekecek şekilde olmalıdır. İletişimin etkin olabilmesi için iletinin kişilerin bireysel gereksinimlerine seslenmesi ve gereksinimlerinin farkına varıp gidermelerine yardım etmesi gerekmektedir. İletişimin etkinliği hedefin değerlerine, grup normlarına ve tutumlarına göre mesajı kodlayarak artırılmalıdır. Hedef tarafından iletinin tam anlamıyla algılanabilmesi için medya türü en uygun şekilde seçilmelidir ('İletişimin Temel Özellikleri', 2010). Bütün bu temel özellikler iletişimi etkilemektedir. İletişim sürecinin olumsuz etkilenmemesi için süreç amacına uygun şekilde yürütülmelidir.

İletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için iletinin alıcı tarafından kolay bir şekilde anlaşılıyor olması gerekmektedir. Bu durumun oluşturulabilmesi kaynağın alıcıya dair fazla bilgi sahibi olması manasına gelmektedir. Kendisine gelen iletilere alıcı, kendisinin tutumları, önceki deneyimleri, algılaması ve tercihleri ile anlam vermeye çalışmaktadır. Kaynağın kodlama yaparken bu durumları dikkate alması gerekmektedir. Kaynak ve alıcının "ortak deneyim" alanı şeklinde açıklanan kavram hakkında bilgilenmesi şarttır (Odabaşı, 2019: 18). Aşağıda ki şekilde ortak deneyim alanı gösterilmektedir.

Ortak deneyim alanı büyüdükçe iletişimin kalitesi artmaktadır. Tersine olduğunda ise iletişim etkisini azaltmakta veya hiç olmamaktadır. Bu sebeple semboller hem kaynak hem de alıcı tarafından bilinmesi gerekmektedir.

Şekil 2. Ortak Deneyim Alanı

Kaynak: Odabaşı, Y. 2019

2.5. İletişim Türleri

İletişim bir bilim olmaktadır ve birden fazla sınıfa ayrılabilir. Bu doğrultu da çok fazla alan kaplamaktadır. İletişim türleri aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır.

2.5.1. Tek yönlü iletişim

Bu iletişim sürecinde bir tek bir vericiden bir alıcıya doğru mesaj akışı olmaktadır. Alıcı bu süreçte pasiftir. Sürece aktif bir şekilde katılmamakta ve karşı tarafa herhangi bir yanıt vermemektedir. Bu iletişim sürecinde geribildirim yapılmamaktadır (Becerikli, 2013: 10). Gönderici hedefe mesajı ulaştırmakta ve dönüt beklememektedir. Alıcı genel itibariyle birden fazla şahıstan oluşan bir topluluk olmaktadır. Tek yönlü iletişimde asıl amaç mesajı alıcıya gönderebilmektir.

2.5.2. Çift yönlü iletişim

Çift yönlü iletişim etkin bir süreç olmaktadır. Etkin bir süreç olmasının sebebi ise süreçte geri dönüşüm olmasıdır. Her iki tarafın da süreçte aktif olduğu görülmektedir (Güngör, 2017: 14). İki taraflı ve diyolağa dayalı olmaktadır. İletiler karşılıklı değiş tokuş edilmektedir. Çoğunlukla çift yönlü iletişim tercih edilmektedir.

2.5.3. Kişi içi (öz kişisel) iletişim

Bireyin duygulanmasını, düşünmesini, iç gözlem yapmasını, bireysel ihtiyaçlarının farkında olmasını, kendine soru sorarak bu soruları cevaplamasını iç iletişim saymaktayız.

İki kişi arasında karşı karşıya geldiğinde gerçekleşen iletişim, bir tek kişi içinde de gerçekleşmektedir. Bireyler, bazı mesajları kendi içlerinde üretip yorumlamaktadır. Bu iletişim türüne kişi içi iletişim denmektedir. Birey iletişimi önce kendi içinde başlatmaktadır. Daha sonrasında çevresiyle iletişime geçmektedir. Bireyler kişiler arası iletişimde bilgi kaynağı olabildiği gibi alıcı da olmaktadır. Birey kaynak olduğu zaman bilgi üretmektedir, hedef olduğunda da bilgiyi yorumlamaktadır. Bu iki durum için de birey iç iletişim gerçekleştirmektedir (Dökmen, 2019: 39). Kişiler arası iletişimde mesajlar alıcı tarafından algılanmaktadır. Olumlu veya olumsuz geribildirimlerle bir tepki verilmektedir. Ancak bu iletişim türünün sağlanabilmesi için bireyin öncelikle kendi kendine gerçekleştirdiği içsel iletişimi sağlaması gerekmektedir.

2.5.4. Kişilerarası iletişim

İletişimin en üst sevide yaşandığı alan kişiler arası iletişim olmaktadır. Yaşamın bütün evrelerinde kullanılmaktadır. Aile ortamında, alışverişte, okulda ve birbirini tanıyan bütün kişilerle kurulan iletişim türüdür (Kaya, 2011: 16-17). Kişiler arası iletişimde kaynak ve hedef insanlardan oluşmaktadır. Kişiler arası iletişimde kişiler bilgi üreterek, ürettikleri bilgileri birbirine aktararak ve yorumlayarak iletişimi sürdürmektedirler (Duran, 2019: 9). Toplumda yer edinebilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için kişiler iletişim kurmaktadırlar.

Kişilerarası iletişim şeklinde yüz yüze iletişim en etkili türler arasında olmaktadır. Bunun sebebi olarak hemen geri bildirim alma durumunun yüksek olması gösterilmektedir. Kaynak iletişime bu geribildirimler sayesinde hızlıca yön vermektedir (Koçyiğit, 2018: 52). Kişiler arası iletişim iletilerin sözlü ve sözsüz durumlarına göre farklı iki boyutta incelenebilmektedir. Dil sözlü iletişimde temeli oluşturmaktadır. Dil ile sözlü iletişimde kişiler ‘ ne söylediklerini’, dil ötesi ile ise ‘nasıl söylediklerini’ bağıntılandırmaktadır (Odabaşı, 2019: 31). Kişiler arası iletişimde sözsüz iletişim sözlü iletişimle beraber etkin olan unsurları içermektedir.

2.5.5. Kitle iletişimi

Kitle iletişimi denince akla ilk medya gelmektedir. Fakat kitle iletişimi hayatımızın her yerinde bulunmaktadır. Kitle iletişimin etkilerini her an yaşamaktayız. İsimiz de ve evimizde kitle iletişimle birlikte bulunmaktayız. Çok fazla güce sahip olmaktadır. Toplumun düşüncelerini şekillendirmektedir. Kitle iletişimi en kısa önceden tasarlanan mesajın, fazla sayıda bireye kişisel olmayan yollardan dağıtılması şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuz, 2012: 120-121). Kitle iletişimi sınırsız rakamlarda bireylere ulaşmayı hedeflemektedir.

Kitle kavramı herhangi bir amaç birliği taşımamaktadır. Birden fazla heterojen birey kişiyi kapsamaktadır. Kitle iletişimde bu nedenle ulaşılacak istenen bireylerin kim olduğu tam anlamıyla bilinmemektedir. Ulaşılacak istenen hedef izleyici, okuyucu, alıcı, tüketici, seyirci gibi niteliklemlerle adlandırılmaktadır. Bu kitle teorik anlamda örgütsüz, birbirinden kopuk, kim olduğu bilinmeyen kişiler olarak görülmektedir. Bu iletişim türü kitle dediğimiz bireylere yönelik, o bireylerin yerini, zamanını, türünü yani kısaca üretimini biçimlendiremediği bir türdür. Bu sebeple kişiler arası veya kişi içi iletişimden ayrılmaktadır (Daldal, 2008: 29-30). Mesajların aynı anda birden fazla bireye ulaşmasını hedeflediği için kitle iletişimin araçları ona göre seçilmektedir. Dergi, televizyon, sinema radyo gibi araçlar kitle iletişim aracı olarak gösterilmektedir.

Kitle iletişimi eşler arası ilişkilerde sorun oluşturabilmektedir. Özellikle bir kitle iletişim olan sosyal medya araçları yanlış kullanıldığında eşler arası gerginliğe ve tartışmaya yol açabilmektedir. Eşlerin bu durumun önüne geçebilmeleri için sosyal medyada kullandıkları dilin yüz yüze iletişimde kullandıkları iletişimden farklı bir şekilde ifade bulacağı detayını unutmamaları gerekmektedir.

2.5.6. Sözlü iletişim

Bireyler arasında sözlü iletişim konuşma dili olarak kabul edilmektedir. Sözlü iletişim çoğunlukla en etkili ve en yaygın kullanılan iletişim türüdür. Genellikle hızlıdır ve kolay anlaşılabilir. Geribildirim hemen alınır. En basit ve herkes tarafından gerçekleştirilebilecek olan konuşma ve dinleme şeklinde bir iletişimdir. Kişilerarası etkileşimin birçoğu konuşma esnasındaki sözlerle gerçekleşmektedir. Toplumsal yaşamın temeli dildir (Çalapkulu, 2015: 40). Sözlü iletişim, dil ve ses ile ortaya çıkan söylemler, anlamlar, kavramlar ve mesajların tamamını içine alarak insanların

çevresinde bulunan tüm etmenlerle iletişimi düzenlemektedir. Önemli özelliklerinin arasında kişiyi düşünsel ve iletişim açısından özgür bırakması bulunmaktadır.

Sözlü iletişim bireye, yakın çevresinden kazandırılmaktadır. Kazanım ana dili öğretimi yoluyla devam etmektedir. Sözlü iletişim becerisi, bireyin toplumda kendisi için yer edinmesinde, kendisini kabul ettirmesinde etkili önemli bir araçtır. Her bir kişi yaşam faaliyetlerinde diğer kişilerle sözlü iletişim kurmaktadır (Maden, 2010: 147). Kelimelerin söylenmesi ile birlikte ortaya çıkan sözlü iletişim yazılı olsun ya da olmasın ilişkinin varoluş zorunluluğu olmaktadır.

2.5.7. Sözsüz iletişim

Sözsüz iletişim göz kontağı, jest ve mimik gibi beden dili araçları ile söz ve konuşma olmadan gerçekleşen iletişim şeklidir. Bu iletişim türünde bireylerin eğitim düzeyi, deneyimi, sosyal statüsü gibi özelliklerinin etkisini hissetmek mümkün olmaktadır. Sözsüz iletişim genellikle aile ortamlarında kullanımına başvurulmuş bir iletişim türüdür (Kaya, 2011: 105). Samimi bireyler veya akrabalar arasında daha sık kullanılmaktadır. Resmi ortamlarda sözsüz iletişim çok fazla tercih edilmemektedir. Kişilerarası ilişkilerde sözsüz iletişim çokça önem taşımaktadır. Bazen sözsüz iletişim de sözcükler kadar etkili olabilmektedir. Kimi zaman direkt mesaj vermek için kullanılmaktadır. İlişki ve duyguya dayalı iletilerde en etkin iletişim şekli olmaktadır. Duygular sözsüz iletişimde daha rahat ifade edilmektedir.

Zıllıoğlu'na göre sözsüz iletişimin içinde bulunan kodların bazı ortak özellikleri vardır. Bunlar, " iletişim yokluğunu olanaksız kılma; duygu ve coşkuları yetkin biçimde dile getirme; kişiler arasındaki ilişkileri tanımlama ve belirleme; sözlü iletişim hakkında bilgi verme; güvenilir iletiler aktarma ve kültüre göre biçimlenme " şeklinde sıralanabilmektedir (Zıllıoğlu, 2018: 160). Sözsüz iletişim türünde tek bir sözcük dahi kullanılmamaktadır. İletişim sırasında aktarım yüz ve beden ile sağlanmaktadır.

2.5.8. Yazılı iletişim

Bireyin mekan ve zamanda ki iletişim sınırlılıklarını genişletmede etkili iletişim türlerinden biri de yazılı iletişim olmaktadır. Yazılı iletişim, gerek bilgi ve deneyimleri biriktirmek olsun gerekse uzaktan haberleşme olsun sözlü iletişimden daha fazla güven taşımaktadır. Yazılı iletişimde mesaj gönderen ve alıcı tarafından tekrar tekrar okunabildiği, ayrıca belgeler saklanabildiği için hatalar minimuma indirilmektedir.

Kökene mağaza resimlerine dayanmaktadır. Yazı ekonomik gereksinimler doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Yazı insanlığın toplumsal ilişkilerinde ve kurumlar üzerinde de etkisini göstermektedir. Yayılmanın hızı ancak okuryazarlık oranlarıyla belirlenmektedir (Zıllıoğlu, 2010: 153). Günümüzde halen okuryazar olmama durumu görülmektedir. Yazı, deneyim ve bilgilerin korunarak sonraki nesillere aktarılması konusunda en etkili iletişim türlerinden biri olmaktadır. Toplanan ve saklanan birikimler gelişmiş uygarlıkların oluşturulmasında çokça önem taşımaktadır. Yazının yokluğunu düşündüğümüzde önemi daha çok anlaşılmaktadır.

2.6. İletişim Engelleri

Duygu, düşünce veya hislerin karşı tarafa aktarılmasına ve karşı taraftan herhangi bir tepki beklenmesine iletişim denmektedir. Ancak her zaman iletişim süreci sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemektedir. Gönderici ile alıcı arasında kültür, eğitim, çevre, alışkanlık ve psikoloji gibi farklılıkların olması durumunda başarılı bir iletişim kuramamaya yol açabilmektedir. Bunun sebebi ise bu gibi faktörlerin süreci olumsuz bir şekilde etkilemesidir (Akyıldız, 2019: 28). Türk Dil Kurumunda engel “ Bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz veya handikap” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Bazı faktörler iletişimi olumsuz etkilemektedir. Sözlü iletişim olumsuz faktörlerin en çok etkilediği iletişim türü olmaktadır. Sağlıklı ve verimli iletişimin gerçekleşmesini etkileyen birden fazla faktör bulunmaktadır. İletişim bir süreç olmaktadır ve süreçte iletişimi engelleyen faktörler ile karşılaşmak mümkün olmaktadır. Bu faktörleri aşağıdaki şekilde sınıflandırmaktayız.

- **Kişisel Engeller:** İletişimin öğelerinden kaynak ve alıcı arasında farkında olmadan iletişime engel oluşturabilmektedir. Kaynak ve alıcının kişilik yapılarının farklı olması bu durumu oluşturabilmektedir. Kişisel ihtiyaçları, değer yargıları, alışkanlıkları kişilerin iletişimin önündeki engeller olabilmektedir. Algılama farklılıkları kişisel engellerin en önemlilerinden olmaktadır (Duran, 2019: 11). Genel olarak iletişim engellerine iletişimciler sebep olurken çoğu zaman ya göndericinin iletişimin amacını veya alıcının ihtiyacını bilmemesi ya da alıcının mesajı yanlış anlaması veya mesajı iyi dinlememesinden kaynaklanmaktadır.
- **Sosyo-Psikolojik Engeller:** Kişiler iletileri kendi ilgi, algı, bilgi, düşünce, inanç yapısı doğrultusunda almaktadır. İletinin kaynaktan gelen anlamı ile hedefe

vardığındaki anlamı farklılık gösterebilmektedir. Bu engeller sosyo-psikolojik engeller şeklinde ifade edilmektedir (Bahar, 2016: 168). Alıcının kişisel deneyimlerinin yanında kaynağın psikolojik yapısı da iletişime engel oluşturabilmektedir.

- Teknik Engeller: İletişim de kanalların çoğu teknik kargaşalar sebebiyle iletinin kaybolmasına veya yanlış anlaşılmasına neden olabilmektedir. Bu engeller direkt iletişim araç, kanal, yöntem ve mesajı ilgilendiren faktörler olmaktadır. Mesajdan kaynaklanan engel ve bozukluklar, gürültü, iletişim araçlarından kaynaklanan bozukluklar teknik engeller olarak söylenebilmektedir. Teknik engeller iletişim kalitesini çokça olumsuz etkileyen faktörlerden biri olmaktadır.
- Dil Engeli: İletişim araçları içinde dil, en önemlilerden biri olmaktadır. Dil, karışık şekilde kullanıldığında iletişim engeline dönüşebilmektedir. Bazen dil içerdiği kelimelerden farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Göndericinin mesaja verdiği anlam ile alıcının verdiği anlam farklı olabilmektedir. Bazen alıcı kullanılan kelimeyi bilmiyor da olabilmektedir. Bilmediği şeyleri başka tarafa çekip farklı anlam yükleyebilmektedir (Bahar, 2016: 179). Bunlar dil güçlüklerinin iletişimi engellediğini göstermektedir.

3. EŞLER ARASI İLETİŞİM VE BOŞANMA OLGUSU

3.1. Eşler Arası İletişim

Kadın ve erkek farklı karakteristik özelliklere sahip olmaları halde birbirlerinin tamamlayıcısıdır ve birbirlerine eş olabilmektedirler. Evlilikte huzuru bulabilmek hem toplumsal hem de bireysel refahın sağlanması açısından önem taşımaktadır (Yıldırım vd, 2019: 145). Sağlıklı ilişkiler eşlerin bilinçli bir şekilde düşünerek ve sorumlulukla aldıkları kararlara dayanmaktadır. İki insan tutum ve davranışları ile yetişkin insan modelini göstermektedirler. Bu kişiler çevrelerine ve kendilerine karşı bir iletişim geliştirmektedirler. Çocuk sahibi olmak, anne baba olmak gibi roller yaşamak istedikleri için sorumluluk almaktadırlar. Bu sorumlulukları isteyerek üstlenmektedirler.

Sağlıklı bireyler için önce sağlıklı iletişim kurmak gerekmektedir. Eşler kendi arasında sağlıklı iletişimle sürece başlayabilmektedirler. Eşler arasındaki uyumlu ilişki ve sağlıklı iletişim beraberinde sevgi, şefkat ve güven gibi olumlu havanın oluşmasını sağlamaktadır. Eşler evlenmeden önce ki kişiliklerini yaşam şekillerini ve alışkanlıklarını evlendikten sonra da sürdürmek istemektedirler. Aynı zamanda eşiyile anlaşmak ve bütünleşmek için de çaba harcamaktadırlar. Eşinin ve kendi kişiliğinin arasında denge kuramayanlar da olabilmektedir. Böyle çiftler arasında ki iletişim bozukluğunun temelinde bu ikilemi çözememe ve davranışları görüp dengeleyememe yatmaktadır (Avşaroğlu, 2019: 294-295). Aile toplumun en önemli yapı taşı olmaktadır. Aile, insanoğlunun bağlı olduğu toplu bir şekilde yaşamakta olan en önemli topluluk olarak görülmektedir. Ailenin niteliği ve devamlılığı bütün topluluklarda olduğu gibi onu oluşturan kişilerin karşılıklı etkileşim ve paylaşımına göre şekillenmektedir.

3.1.1. Evlilik ve İletişim

Evlilik, aile denince akla gelen ilk kavramlardan biridir. Evliliği karşıt cinsten iki yetişkinin cinsel ilişkilerinin toplumun kriterleri doğrultusunda yürütmesi şeklinde tanımlayabilmekteyiz. Bazı batı ülkelerinde son yıllarda aynı cinsten olan kişilerin

evlenmelerine izin verilse de evrensel olarak karşıt cinsten bireyler arası kurulan ilişki şeklindedir. Evlilikte kadın ve erkek birbirleri üzerinde cinsel kullanım haklarına sahip olmaktadır (Zeybekoğlu Dündar, 2018: 41). Evlilik evrenseldir. Hemen hemen bütün kültür ve toplumlar kimin kiminle nasıl evleneceği, kimlerle nerede oturacağı kadın ve erkeğin karşılıklı hak, yetki ve ödev vb. durumlarını ayrı ayrı belirlemektedir. Çocuklar ise evlilik kurumunun tamamlayıcısı görülmektedir. Görüldüğü gibi evlilik ve aile toplumun temelinde yer almaktadır.

Sevgi, saygı ve uyuma dayalı evlilikler, sağlıklı aileleri oluşturmaktadır. Sağlıklı aileler de sağlıklı toplumları yaratmaktadır. Bu sebeple evlilik kurumu büyük önem taşımaktadır. Evlilik sadece duygusal düşüncelerle değil sosyal uyum, akıl-mantık, kültürel yapı gibi gerçekliklerle de değerlendirilmelidir. Başarılı, sağlıklı bir evlilik için önemli bir etken de eşlerin egoizmden uzak durmalarıdır. Eşler kendi çıkarlarını ön planda tutarlarsa egoizmden uzak duramazlar. Eşler birbirlerine ve haklarına saygı duyarak birbirlerini sevdikleri gösterebilirler. Benliğini tamamlayan birey karşısındakini özgürleştirerek mutlu edebilmek için empatik yaklaşımla yaklaşmalıdır. Evlilikte bireylerin yaptığı en büyük hatalardan biri karşı tarafı esirleştirme ve kendi iç dünyasına hapsedme isteğidir. Bu narsist yaklaşım evlilikte eşler arası iletişimi bitirmektedir (Yıldırım vd, 2019: 145). Sağlıklı evliliklerde iletişimin büyük bir payı bulunmaktadır. Her kesimden bireyler iletişimde sorunlar yaşamaktadır. Evlilikte de yaşanan sorunlar iletişime dayanabilmektedir. Hem fiziksel hem de psikolojik olarak yalnızlık çekilebilmektedir.

3.2. İletişim Becerileri

Bireylerin en çok karşılaştığı sorunlar arasından kişiler arası ilişkiler bulunmaktadır. Bireyleri çokça etkilemekte olan kişiler arası ilişkilerdeki sorunlar yaşamımızda önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiler arası iletişimde karşılaşılan sorunlar iletişim becerisiyle ilgili olmaktadır. Kişiler arası ilişkiyi, iletişimin kalitesi direkt etkilemektedir. Bireylerin kendilerini nasıl hissettikleri kişiler arası ilişkilerini ve iletişimin kalitesini etkilemektedir. İletişimin kaliteli olması bireyler için ilişkilerin doyurucu ve anlamlı olmasını sağlamaktadır. Kalitesiz bir iletişim ise bireylerde derin sorunlara neden olabilmektedir. İletişim becerileri ise kişiler arası ilişkilerin dinamiğini azaltıcı ve artırıcı olabilmektedir (Güngör, 2017: 16). İletişim becerisi saygı duyarak ve empatik yaklaşarak, duygu ve düşünceleri karşımızdaki kişiye anlatarak kişinin çevresinden olumlu tepkiler almasını sağlayan ve toplum içinde

yaşamını kolaylaştıran davranışlar olarak anlatılabilmektedir (Yüksel Şahin, 2019: 35). Aşağıda iletişim becerileri açıklanmaktadır.

3.2.1. Saygı duymak

Etkili bir iletişim kurmak için kişinin kendisine ve karşısındaki kişiye saygı duyması gerekmektedir. Kişinin kendisine duyduğu saygı, olumlu-olumsuz özelliklerini görebilmesi ve insanları kabul edebilmesi açısından önemli olmaktadır. Böyle yapıdaki insanlar, karşısındaki kişilere de saygı duymaktadır. Sağlıklı ilişki ve iletişim kurabilmek için ilk koşullardan biri saygı olmaktadır (Yüksel Şahin, 2019: 35). Saygı insanları önemsemek, ilgi göstermektir.

3.2.2. Empatik anlayışla yaklaşabilmek

İletişim kavramında empatiden oldukça söz edilmektedir. En basit tanımıyla empati karşımızdaki kişinin duygu, düşünce ve hislerini kendimizi onun yerine koyarak doğru bir şekilde anlamamızdır (Dökmen, 2019: 157). Empati kurabilmek için öncelikle kendimizi karşımızdakinin yerine koymamız ve karşımızdaki kişiyi doğru anlamamız gerekmektedir. Empatide önemli olan bir diğer konuda karşımızdaki kişiye onunla empati kurduğumuzu hissettirmemizdir. Eğer karşımızdaki kişiye bunu aktaramazsak tam anlamıyla empati kurmuş olmamaktayız.

Bohart ve Greenberg'e göre empati karşındaki kişinin dünyayı nasıl canlandırıldığını, nasıl paylaştığını, nasıl algıladığını anlamlandırmaya yönelik düşünce biçimidir (Eğinli ve Gürüz, 2018: 24). Bu bağlamda karşımızdaki kişiyle aramızda şefkat, kabul ve yakınlık gibi duygusal bağların kurulması mümkün olmaktadır.

3.2.3. Etkin dinleme

Dinleyen kişinin, anlatan kişiyi sadece duyduğunu değil doğru bir şekilde anladığını aktarabilmesini sağlayan yöntem etkin dinleme yöntemi olmaktadır. Sağlıklı iletişim becerilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Temelinde konuşan kişinin söylediklerini açarak tekrar etmekten oluşmaktadır. Kişiler arasında anlamlı ve yalın bir ilişkinin gelişmesini sağlamaktadır (Bahar, 2016: 46). Etkin dinlemede dinleyen kişi aktif olmaktadır. Bu iletişim becerisi iletişimin etkinliği artırmaktadır.

İletişim becerisi en önce dinleme becerisiyle başlamaktadır. Dinleyebilmemiz için öncelikle beynin mesajları duyabilmeye, hissedebilmeye ve görebilmeye geçebilmesi gerekmektedir (Özer, 2015: 89). Etkin dinlemek kulak, göz, akıl ile yapılan bir eylem olmaktadır. Bütün varlığımızla kaynağa yönelmemiz gerekmektedir. Başka hiçbir

şeyle ilgilenmemiz gerekmektedir (Gerçik, 2019: 186). Bu aynı zamanda kaynağa verdiğimiz değeri ve önemi de göstermektedir.

3.2.4. Kendini açma

İnsanın sözlü şekilde kendini başkalarına tanıtması şeklinde tanımlanabilmektedir. Kendini açma, ilişkileri başlatmak için kullanılmaktadır. İlişkilerin önemli bir parçası olmaktadır. Kişiler için kendilerini anlatmak ve açıklamak önemli bir süreç olmaktadır. Bu nedenle insan ilişkileri her zaman açık olmamaktadır. Kendini açma genellikle samimi ilişkilerin özelliği olarak gösterilebilmektedir. Kendini açma kişiler arası ilişkinin ilerlemesi için önem taşımaktadır. Kendini açma olmadan ilişkileri başlatmak, geliştirmek ve sürdürmek mümkün olmamaktadır. Kişinin başkalarıyla ilişkilerini başlatması ve geliştirmesi için kendini ama yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda kişi kendini açma ile kendisi ile ilgili bilgileri de ortaya koymaktadır. Fakat bazen kendini açma ilişkiler ve kişiler için problem oluşturabilmektedir. Başkalarına tam anlamıyla hissettiklerimizi söylediğimiz zaman bunu bize karşı kullanıp acımasız olabilmektedirler. Bu durum da aramızdaki güveni kırabilmektedir. Bu doğrultuda kişilerin açıklamalarını nasıl, ne zaman ve nerede düzenleyebileceğini bilmesi önem taşımaktadır (Güngör, 2017: 19). Daha derin ve sağlıklı bir iletişim kurabilmek için bireyin kendini açması gerekmektedir. Birey kendisiyle ilgili uygun gördüğü bilgileri karşısındakiyle paylaşırsa iletişim esnasında karşı tarafında kendisini açması için güven sağlamış olmaktadır. Kişiler arasında güven oluşumunda kendini açma büyük önem taşımaktadır.

3.2.5. Ben dili

Kişinin karşısındaki kişiyi küçültmeden, suçlamadan duygu ve düşüncelerini ifade etmesi yöntemi ben dili olmaktadır. Ben dili ile kişi olumsuz duygularını iletiyi alana onu küçültmeden iletmektedir. Ben dili kişinin duygu veya düşüncelerini bireysel olarak yaşamakta olduğu deneyimlerini anlamlandıran ifadelerdir. Ben dili kullanılan iletişimde tepkiler veya duygular iletişimi konuşmayı yapan kişiye ait olmaktadır (Yüksel Şahin, 2019: 45-46). Böylelikle kişi içindeki duyguları fark edebilmektedir. İletişimi kolaylaştıran becerilerden birisi de ben dili olmaktadır. Kişi iletişimi etkili kılabilme için oluşan davranışların kendi üzerindeki etkilerinden ve bu davranışlarla alakalı duygularından oluşan mesajlar göndermektedir. Bu mesajların amacı arasında açık iletişim kurma bulunmaktadır (Atan, 2016: 26-27). Ben dilinin kişiler arası ilişkilerde sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için kullanılması gerekmektedir.

Eşler iletişimde ben dilini kullandıkları zaman karşılaşılan durum ya da davranış karşısında kişisel tepkilerini duygu ve düşünceleriyle ifade etmektedirler. Karşı tarafla ilgili değerlendirmelerini değil kendi duygularını açıklamış olmaktadır. ‘‘Ben’’ mesajını duyan birey karşı taraftakinin ne hissettiğini öğrenmektedir. Bu öğrenim sonucunda olumsuz bir duyguysa hissettiği davranışını değiştirir veya değiştirmez, sorumluluk kendisine ait olmaktadır. Suçlama olmadığı için ‘‘ben’’ kişinin olumsuz davranışını değiştirmesine zemin hazırlamaktadır. Ben dilinin önemli etkilerinden biri ise ‘‘ben böyle hissediyorum fakat bu davranışın herkese böyle hissettirmeyebilir’’ anlamını taşıyan bir mesaj gönderdiğinden karşı tarafı suçlamadan kendisini gözden geçirmesine sebep olması olmaktadır. Sen dili genellikle kızgınlık için kullanıldığından ötürü eşler arasında iletişimi engellemektedir. Örneğin ‘‘Her akşam eve geç geliyorsun’’ ifadesi ile ‘‘Eve sürekli geç geldiğin zaman kendimi önemsenmiyor hissediyorum’’ ifadesinin oluşturduğu etkinin çok farklı olduğu görülmektedir.

3.2.6. Maske takmamak

Saydamlık kişiler arası ilişki kurma da önemli bir faktör olmaktadır. Duygu ve düşüncelerin saygılı bir saydamlıkla iletilmesi önem taşımaktadır. Saydamlık doğruluk, dürüstlük, içtenlik anlamına gelmektedir. Bireyin maske takmaması, rol yapmaması gerekmektedir. İçi dışı bir olmalı ve olduğu gibi görünmelidir. İletişimin sağlıklı olabilmesi için bireyin kişiler arası ilişkilerde kendisini olduğu gibi göstermesi ve maske takmaması gerekmektedir (Yüksel Şahin, 2019: 51-52). İyi bir iletişim için birey her zaman kendisi olmaya özen göstermelidir.

3.3. Boşanma Olgusu

Boşanma olgusu evlilik kurumunun başladığı süreçten bu yana gerçekleşmektedir. Aile birliğinin olduğu yerde boşanmanın da olması beklenmektedir. Tarihi incelediğimiz zaman evlilikler kadar boşanmanın da varlığından bahsedebilmekteyiz. Tarih nasıl ki evliliği şekillendirmekteyse boşanmayı da şekillendirmektedir. Boşanmanın nedenleri bütün toplumlar da farklı olsa da varlığı her zaman aynı olmaktadır. Boşanmanın tarihi de evliliklerin tarihi kadar eskilere dayanmaktadır (Gündüzalp, 2018: 108). Boşanma toplumda aile kurumunu yıktığı ve aileyi toplumun temel işlevlerinden uzaklaştırdığı için sevilmeyen ve istenmeyen bir olgu olmaktadır. İlk tarih dönemlerinden itibaren bütün toplumlarda ve günümüz coğrafyalarında boşanma bu şekilde karşılanmaktadır.

Toplumsal hayatın her alanında modern dönemle birlikte yaşanan kırılmalar aile kurumunu değiştirmektedir. Aile kurumu modernleşme süreciyle birlikte yeni biçimler kazanmaktadır. Bu süreç de kimi roller kaybedilmekte kimi roller de kazanılmaktadır. Boşanma olgusunun toplumsal kabulünü boşanmalardaki artışla ilişkilendirebilmekteyiz. Çözumsuz ve mutsuz bir evliliğin boşanmayla sonuçlanmasına olumlu bakılabilmektedir. Aynı zamanda bu süreç evlilik kurumu ve boşanma olgusunun tarihsel süreciyle de ilişkilendirilmektedir. Sebebini ise tüm kültür ve dönemlerin bakış açılarının evlilik ve boşanmaya karşı farklı olmalarına bağlayabilmekteyiz. Bu durum da yasalar, din ve gelenek gibi toplumun temel faktörleri etkili olmaktadır. Din boşanmaya ilişkin etkili bir kurum olarak görülmektedir (Timurturkan, 2018: 201-208). Boşanmanın tarihsel sürecinde nedenlerini ve boşanmaya sahip olanları günümüze göre farklılaştığını görmekteyiz. Boşanma hakkına sahip olmak artık günümüzde birçok ülkede eşit ve daha kolay olmaktadır.

3.4. Boşanma Kavramı ve Boşanmaya Yol Açan Nedenler

Toplumun en küçük yapı taşı olan aile, kan bağı ve evlilik ile kurulan, topluma birçok işlevle hizmet eden bir kurum olmaktadır. Modern toplumlarda çekirdek aileler anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Aile toplumsal bütünlük sağlamakta önemli bir role sahip olmaktadır. Sağlıklı ve mutlu aileler, sağlıklı ve mutlu bireylerin yetiştirilmesine de katkı sağlamaktadırlar (Aksan, 2019: 33). Bu nedenlerle ailenin devamı, bütünlüğünün korunması, desteklenmesi politik ve sosyal açıdan oldukça önem taşımaktadır. Boşanma ile ilgili algılar ve süreç aile kurumunda yaşanan dönüşüm ve değişimlerle yakından ilgili olmaktadır (Timurturkan, 2018: 201). Aile statik bir kurum olmamakla birlikte sürekli değişerek yeni şekiller almaktadır. Bunun sonucunda ise evlilik ve boşanma ilişkileri yeniden düzenlenmektedir.

İdealize edildiğinde evlilikler mutlu olmak ve ömür boyu sürdürülmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Tüm toplumların arzusu da evliliklerin dengeli ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesidir (Ferah, 2019: 34). Bireyler evlenmeye karar verirken aile kurmak, mutlu ve huzurlu olma beklentileri içinde hareket etmektedirler.

Boşanma olgusu hukukçuların yanında psikologları, sosyologları ve din adamlarını da yakından ilgilendirmektedir. Boşanmadan sosyal bir olgu olarak bahsedilmektedir. Boşanma varlığını sosyal bir ihtiyaç olduğunda hissettirmektedir. Tarih boyunca her dönemde boşanma olgusu gerçekleşmektedir. Bütün toplumların boşanmayla ilgili

yasaları bulunmaktadır (Düştü 2019: 16-17). Toplumlar kendi içlerinde bu yasaları oluşturmaktadır.

İnsan yaşamı için evlilik ne kadar yerleşmiş bir kavramsa da boşanma kavramı da evlilik kavramı kadar yaşamımıza yerleşmeye başlamaktadır. Evlilikler kurulma aşamasında dahi zorlu süreçler yaşayabilmekte ve zaman zaman bu süreçler boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Evlilikle başlayan aile her ne kadar başlarken sağlıklı bir ilişki süreciyle başlamak istese de her zaman aynı şekilde gelişim göstermemektedir (Gündüzalp, 2018:105). Boşanma bir süreç içerisinde gerçekleşmez. Evliliklerin kuruluş aşamasında başlamakta olan sorunlar evlilikleri boşanma sürecine sokabilmektedir. Evlilikle birlikte aile dengesi bozulmaya başladığında sorunlar çözüme ulaştırılamazsa bu sürece gidilmektedir. Günümüzde boşanma da evlilik gibi varlığını ispatlamaktadır. Sıradan ve alışıldık bir olgu haline dönüşmektedir. Toplumlarda pratikler arasına yerleşmektedir.

Boşanma sosyal bir olgu olarak kabul edilmektedir. Evliliğin sonlanmasına, aile birliğinin dağılmasına, krizlerin çıkmasına, travmaların oluşmasına sebep olmaktadır. Bütün sosyal olgular gibi boşanma da sosyolojik anlamda önem taşımaktadır. Boşanma kavramını sosyolojik açıdan ele aldığımızda, çiftlerin evlilikten beklentilerini karşılayamama durumunda, duygusal, ekonomik, hukuki, cinsel ve fiziki birlikteliğini yasal yollarla sona erdirmesi şeklinde tanımlayabilmekteyiz (Aksan ve Sönmez, 2019: 35-37). Başka bir tanımda ise boşanma “hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin, yine resmi yasalar nezninde ortadan kalkması” şeklinde tanımlanmaktadır. Evliliği boşanma yoluyla sonlandırmak için zorunlu koşullar zaman ve kültürlere göre değişmektedir. Bazı toplumlarda kadınlarla erkeklerin boşanma kavramında ki hakları eşit olmamaktadır. Batı toplumlarında ise uygun gerekçelerle evliliğe son verilmesi yönünde eğilimler gözlenmektedir (Marshall, 1999: 79). Her toplumun boşanma üzerine hukuk kuralları dini, ahlaki ve sosyolojik değerlerine göre düzenlenmektedir (Çavuşoğlu, 2006: 1). Dünya üzerindeki boşanma hukukuna bakıldığında hepsinin arasında farklılaşmalar olduğu gözlenmektedir.

Görüldüğü üzere boşanma olgusu gerçekleşse de gerçekleşmese de aile fertleri üzerinde yıkıcı etkiler oluşturmaktadır. Her kişi kendi dünyasında boşanmayı iyi ya da kötü şekilde değerlendirmektedir. Eşlerin boşanma hikayeleri kendi dünyaları doğrultusunda şekillenmektedir. Dışarıdan bakıldığında yanlış yorumlamalara yol

açabilmektedir. Bu süreçte toplumsal şartlara göre kişinin yaşam hikayesi değerlendirilerek karara varmak gerekmektedir.

Aile yapısı ve evlenme alışkanlıkları değişiklikler göstermektedir. Bu değişiklikler sosyal bilimciler tarafından kabul edilmektedir fakat aile kurumu toplumun temeli olarak varlığını sürdürmektedir. Aile yapısı değişiklikleri aile yaşamını da etkilemektedir. Çocuk bakımı, kadının çalışma yaşamına katılımı, eşler arası iletişim gibi süreçlerde ortaya çıkan değişiklikler evliliğe ve boşanmaya dair tutumları da farklılaştırmaya başlamaktadır. Boşanma evliliklerde istenilmeyen bir son olmaktadır. Bu durum hem evli çiftleri hem de aileleri etkilemektedir. Evliliklerin bitmesine yol açan çokça neden bulunmaktadır. En çok görülen nedenleri şu şekilde sıralayabilmekteyiz (Sucu, 2007: 19-21);

- Ekonomik sıkıntılar,
- Eşler arası kültürel farklılıklar,
- Cinsel problemler,
- Eşler arası iletişim sorunları,
- Aldatmak,
- Zevk farklılıkları,
- Eşler arası ihmal,
- Eşlerin ailelerinin aşırı müdahalede bulunması,
- Eşlerin ailelerine bağımlılığı ya da zayıf kişiliğe sahip olmaları,
- Kısırlık,
- Ciddi sınıfsal farklılıklar,
- Aralarındaki fazla yaş farkı,
- Küçük yaş evlilikleri,
- Zorla evlendirilmeler,
- Eşlerden birinin ani yaşam şekli değişikliği,
- Psikiyatrik sorunlar,
- Madde veya kumar bağımlılığı.

Boşanma nedenleri çok farklı olmasına rağmen istatistiklerde ve davalarda genellikle şiddetli geçimsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.5. Boşanma Türleri

Boşanma toplumu tehdit eden bir sorun olmaktadır. Boşanma olgusu ile aile birliği yıkılmakta ve yerine yeni bir düzen kurulmaktadır. Boşanmanın anlık bir durum olması söz konusu değildir. Tam tersi zorlu zor bir sürecin son noktası olmaktadır. Boşanma nedenleri değişken yapıya sahiptir. Bu sebeple süreç ve oluşlarına göre türleri bulunmaktadır. Bu türler boşanmayı kendine ait özelliklerle, kişileri sürecin en başından en sonuna olan durumlara göre sınıflandırmaktadır. Boşanma olgusu karmaşık bir sürecin sonu şeklinde görmektedir (Gündüzalp, 2018: 119-123). Aşağıda boşanma türleri açıklanmaktadır.

- **Duygusal Boşanma:** Duygusal boşanma eşlerden birinin veya her ikisinin de ciddi sorunları olduklarını fark etmeleri ile başlamaktadır. Öncesinde eşler birbirine yabancılaşmaktadır ve süreç bu şekilde başlamış olmaktadır. Genelde önce bir eş memnuniyetsizliğini hissetmeye başladığında süreç başlar. Yaşanan çatışmalar ve evlilik stresi ardından çift arasında soğuk savaşa birlikte kabul etme görülmektedir. İlk başlarda sürece gizlilik hakimdir. Eşlerden biri ilişkide huzursuz hissetmeye başlamıştır fakat bunu açıkça dile getirememektedir. Eş bu süreçte rahatsız olduğu bu durumu gizlemektedir. Evlilik birliğinin gereklerini yerine getirememekte veya beklentilerini dışarıda başkalarından karşılamak istemektedir. Süreç eşler tarafından durumun fark edilmesi ve iletişim kurmalarıyla ortaya çıkmaktadır.
- **Yasal Boşanma:** Eşlerden biri avukata başvurduğu zaman yasal boşanma süreci başlamaktadır. Yine eşlerden biri bu süreçte birlikte paylaşılan evden taşınabilmektedir. Bu boşanma türünün gerçekleşmesi sürecin başında veya sonunda olabilmektedir. Zamanlaması boşanma nedenlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Genellikle evlilikler yasal boşanma süreci başladığında kesin sonlandırılma aşamasında bulunmaktadır.
- **Ekonomik Boşanma:** Evlilik ekonomik bir birlikteliği de oluşturmaktadır. Yasal boşanma ile ekonomik boşanmanın da gerçekleşmesi ve çiftlerin mal varlıklarının ayrılması gerekmektedir. Nafaka, mal ve para paylaşımı ayrılma sonrası ekonomik boşanma gerçekleşmektedir. Genellikle kadının bir mesleği ve sosyal güvencesi olmaması durumunda ekonomik boşanma olumsuz etkileyici olabilmektedir. Eşlerden nafaka ödeyen taraf ödemesini yapmadığı zaman, ekonomik zorluk yaşayan taraftaki eski eş zorlanabilmektedir ve bu

sebeple tekrar evlenmeyi düşünebilmektedir. Ekonomik boşanma da diğer boşanma türleri kadar zor ve sarsıcı olabilmektedir.

- Aile Boşanması: Aile boşanması ebeveynlerin çocukların velayet duruları ile ilgili boşanma durumu olmaktadır. Boşanmakta olan çiftler için ebeveyn olarak çocukların velayeti, üstlenmesi gereken sorumluluklar, ziyaret kuralları vb. kararların verildiği stresli bir süreçtir. Yasal boşanma gerçekleştikten ve çiftler tamamen ayrıldıktan sonra bu süreçte çocuklarla ilgili kararlar kesin sonuca bağlanmaktadır. Eski eşler bu süreçte çocuklarının psikolojilerinin bozulmamasını istedikleri için olumlu tavır sergileyebilmektedir. Çocuklar bu sayede boşanma sürecini daha kolay atlatabilmektedir. Tam tersi olduğunda ise çocuklar süreçten olumsuz etkilenmektedir. Çocukların kişilikleri zarar görebilmektedir.
- Sosyal Boşanma: Eşlerin sosyal hayatlarındaki değişikliklerle ilgili sürece sosyal boşanma denmektedir. Bu boşanma türünde her bir eş eski arkadaşlarından uzaklaşmakta ve yeni sosyal ortamlara girip çevre edinmektedir. Sosyal boşanma süreci böylece başlamış bulunmaktadır. Boşanan kişi boşanmadan önce görüştüğü arkadaşlarıyla görüşmeyi bırakmayı tercih edebilmektedir veya boşandığı eşinin akrabalarıyla görüşmeyi reddedebilmektedir. Bu değişiklikler kişilerin yaşamlarında zorluklar getirebilmektedir. Aynı zamanda kişilerin bir süre yalnızlık yaşaması mümkün olmaktadır. Burada zorunluluk veya amaç bulunmaktadır. Artık eski eşin arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla görüşmenin imkansız olması zorunluluktur. Boşanmanın olumsuz sürçlerinin canlandırılmasını önlemek ise amaç olmaktadır.
- Psikolojik Boşanma: Çiftlerin yeniden bağımsızlık kazandığı, kendilerini buldukları sorunlarına yöneldikleri sürece odaklandıkları boşanma türüne psikolojik boşanma denmektedir. Boşanan eşin ilişkisinin sonlandığını bu süreçte kabullenmesi, birey olabilme duygusunu kavrayabilmesi gerekmektedir. Bu süreç biraz zaman almaktadır. Aile desteği boşanan eşler için psikolojik boşanma sürecinde çok önemli olmaktadır. Uzmanlardan psikolojik destek almak bu boşanma türünün gerçekleşmesi için bazı zamanlarda gerekebilmektedir. Eşlerden birinin bireyselleşememesi durumunda boşanma sağlıklı bir hale gelmekte ve süreç boşanan eski eşler

için yorucu duruma dönüşmektedir. Kişiler sonraki hayatlarında düzen kurmakta zorlanmaktadır.

3.6. Medeni Kanun'da Boşanmanın Özel ve Genel Sebepleri

Medeni Kanunda boşanma sebepleri özel ve genel boşanma sebepleri şeklinde düzenlenmektedir. Başka bir sınıflandırma da mutlak ve nisbi boşanma sebepleri şeklinde olmaktadır. Boşanma Türk hukuk sisteminde sebeplere yani hakim hükmüne dayanmaktadır. Bu nedenle boşanma tarafların serbest iradelerince gerçekleştirilememektedir fakat boşanma imkansız da görülmemektedir (İpek, 2008: 20). Kanunda şart koşulan olay veya olguların gerçekleşmemesi durumunda boşanma meydana gelmemektedir.

Mutlak boşanma sebebinde kanunda belirtilen olay veya olgu ispat edilmişse hakim diğer bir eş için ortak hayatı çekilmez hale getirip getirmediği araştırmaksızın boşanmaya karar verebilmektedir. Nisbi boşanma sebeplerinde ise kanunda belirtilen boşanmaya sebep olan olay veya olgunun ispat edilmesi boşanma için yeterli olmamaktadır (Keskin, 2007: 4). Hakim diğer bir eş için ortak hayatı çekilmez hale getirip getirmediğini araştırmaktadır. Ancak bu şartlarda boşanma gerçekleşmektedir. Bunlar suç işleme, akıl hastalığı, haysiyetsiz hayat sürme ve evlilik birliğinin sarsılmasıdır.

3.6.1. Özel boşanma sebepleri

- Zina: Eşlerden birinin zina etmesi sonucunda diğer eşin boşanma davası açma hakkı doğmaktadır. Taradın affetmesi durumunda dava hakkı yoktur.
- Hayata Kast ve Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış: Eşlerden biri diğer eş tarafından hayatına kastedilmesi ya da pek kötü davranışta bulunulması veya onur kırıcı davranışta bulunulması nedeniyle boşanma davası açabilmektedir.
- Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme: Eşlerden biri haysiyetsiz bir hayat sürüyorsa veya küçük düşürücü bir suç işlemişse diğer eşten bu nedenlerden ötürü eşile birlikte yaşaması beklenemezse eş her zaman boşanma davası açabilmektedir
- Terk: Eşlerden biri evlilik yükümlülüklerini yerine getirmemek için diğer eşini terk ettiği ya da haklı bir neden olmadan ortak konuta dönmüyorsa ve burum en az altı aydır sürmekteyse veya halen devam ediyorsa, hakim istem üzerine yaptığı ihtar sonuçsuz ise terk edilen eş boşanma davası açabilmektedir.

- Akıl Hastalığı: Eşlerden biri akıl hastası ise ve bu diğer eş için hayatı çekilmez hale getiriyorsa, hastalığın iyileşmesine olanak olmadığı resmi kurul raporuyla tespit edilebiliyorsa bu eş boşanma için dava açabilmektedir (Türk Medeni Kanunu, 2001: md. 161-165).

3.6.2. Genel boşanma sebepleri

- Evlilik Birliğinin Sarsılması: Evlilik birliği, ortak yaşamı sürdüremeyecek eşlerden beklenmeyecek şekilde temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri dava açabilmektedir. Bu belirtilen hallerde davacının kusuru daha ağır ise davalının davaya itiraz hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması durumunda evliliğin devamında çocuklar ve davalı bakımından korunmaya değer bir fayda kalmışsa boşanmaya karar verilebilmektedir (Türk Medeni Kanunu, 2001: md. 166).
- Eşlerin Anlaşması: Evlilik birliğinin en az 1 yıl sürmesi şartıyla eşler, kendi aralarında anlaşarak birlikte boşanma davası açabilmektedir. Ya da biri diğerinin açtığı boşanma davasını kabul edebilmektedir (Keskin, 2007: 7). Burada evlilik birliğinin süresi önem taşımaktadır.
- Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması(Eylemli Ayrılık): Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir (Türk Medeni Kanunu, 2001: md.161-165).

3.7. Boşanmanın Sonuçları

Boşanmaların sonucu da nedenleri gibi karmaşık olabilmektedir. Boşanma nedenleri arasında bahsedilen pek çok olgu boşanma kaynaklı sonuç da olabilmektedir. Boşanmanın ne tek bir nedeni ne de tek bir sonu olmaktadır. Boşanmaların sonucu da nedenleri gibi çok boyutlu olmaktadır. Boyutları toplumsal ve bireysel bazda düşünebilmekteyiz. Boşanma aile bireylerinin tümü için belli sorun ve güçlükleri beraberinde getirmektedir. Boşanma bireysel değil toplumsal bir sorun olmaktadır. Dünya üzerinde ki boşanma artışı bunu desteklemektedir (Timurturkan, 2018: 217). Boşanma bireylerin yaşam döngüsünde beklenmedik ve önemli bir geçiş süreci olarak görülmektedir. Birçok sorunu beraberinde getirmekle birlikte, gerek çocuklar gerek çiftler için bazen yeni bir aile kurmak bazen de yeni bir yaşam tarzı için bir başlangıç

olmaktadır. Önemli bir sorun ve stres kaynağı olan boşanma, mutsuz ve şiddetli bir evliliğin bireylere travma yaşatmasındansa bazen yeni bir yaşam kurdukmakta ve daha az hasar verebilmektedir.

Nedenlerine bağlı bir şekilde boşanma sürecinde yaşananlar hem her aileyi hem de ailede ki her bireyi farklı bir biçimde etkilemektedir. Bazıları için sürece ve sonrasına alışmak daha kolayken bazılarında göre süreç ve sonrası daha kötü geçebilmektedir. Özellikle alışmama durumu çekişmeli boşanma davalarında yaşanmaktadır. Yapılan araştırmalar bu doğrultuda sonuçlar vermektedir. Boşanma sonrasında bireylere psikolojik, hukuki, psikolojik vb. destekler vermek son derece önem taşımaktadır. Bireylerde genellikle boşanma sonrası öncelikle ruhsal çöküntüler yaşanmaktadır. Çocukların varlığı, velayet ve nafaka gibi etkenler boşanmanın sonucunda psikolojik etkileri de farklı olmaktadır. Aynı zamanda boşanmış olma kimliği toplumda farklı damgalamalara yol açabilmektedir. Süreç her ne kadar boşanmayı isteyen taraf için daha kolay atlatılıyor gibi görünse de normal yaşama dönmek kolay olmamaktadır (Aksan ve Sönmez, 2019: 50-51). Boşanma her ne kadar evli çift için mutsuz evliliği bitirmek anlamına gelse de ailenin dağılması demektir. Ayrılmanın kesin olduğu durumlarda bile sorunların boşanma ile çözüleceğini düşünmek gerçeklikten uzak olmaktadır. Boşanan eşler maddi manevi hasarlar almaktadır. Bu nedenle boşanmayla eşler evlilik öncesine tam anlamıyla dönmüş sayılmamaktadırlar. Bütün bu sebepler psikolojik desteğin önceliğinin önemini vurgulamaktadır. Boşanma ve sonrası sürecin çok daha travmatik olduğunu göstermektedir. Psikolojik destek süreçte eşlere yardımcı olmaktadır.

3.7.1. Boşanmanın toplumsal ve bireysel sonuçları

Toplum tarafından istenmeyen ve hoş karşılanmayan bir durum olmaktadır boşanma. Toplumsal denge için evlilikte süreklilik gerekmektedir. Boşanma “aile birliğinin yıkılması, yerine yeni bir düzen kurulması ya da yeni durumların ve statülerin ortaya çıkması” anlamına gelmektedir. Boşanma çiftleri hem sosya-ekonomik hem de psiko-sosyal açıdan sarsmaktadır. Eşlerin toplumdaki konum ve statülerini etkilemektedir. Boşanma sürecinde çiftler arasında çatışmalar görülebilmektedir. Bu çatışmalar artık süreç ile ilişkili ortaya çıkan durumlar olmaktadır. Bazen boşanma sonrasında da çatışmalar devam edebilmektedir. Bu duruma etki eden pek çok faktör bulunmaktadır. Örnek olarak narsisizm, çocuk yetiştirmeye karşı farklı bakış açıları, evlilik birliğinde başlayan düşmanlığın hala devam ediyor olması, kırılganlık, empati kuramama gösterilebilmektedir.

Boşanma topluma zarar vermektedir. Beşeri ve toplumsal sermayeyi tüketmektedir. Toplum ve bireyleri farklı şekillerde olumsuz yönde etkilemektedir. Boşanma sağlık, eğitim, ekonomi, ve devlet açısından riskleri ve olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Sosyal bilimciler bu sebeple aile, toplumsal ve bireysel hayattaki kırılganlıkları boşanmadan kaynaklı boyutlarla ilişkilendirmeye başlamaktadır.

Boşanma ile hukuki ve psiko-sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bunlar bireyleri kapsamlı bir şekilde etkilemektedir. Çünkü boşanma velayet, yeni maddi yükümlülükler, duygusal ve ruhsal yıpratıcı süreç ve durumlar, yeni ebeveynlikle ilgili sorumluluklar ve çiftlerin hayatlarını değiştiren önemli sonuçlar ortaya koymaktadır (Ferah, 2019: 75-79). Bu sonuçlar bireyi ve toplumu olumsuz etkilemektedir.

3.8. Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri

Evliliklerin bir çoğu çekişmeli ve gürültülü bir dönem geçirdikten sonra ciddi kopuşlarla bitmektedir. Süreç hem süreçle hem de sonrasında ilgili tedirginlik yaşamaktadırlar. Eşlerin her ikisi de boşanmadan kendini az da olsa sorumlu tutmaktadır. Aynı zamanda suçluluk da duymaktadırlar. Bazı zamanlarda da eşlerin karşısındakini suçladığı görülmektedir. Kendi hatalarını önemsemeyip eşinin hatalarını abartabilmektedir. Bazen de "evliliği yürütebilir miydik" düşüncesine kapılmaktadırlar. Boşanma eşlerin ikisi için de zorlu bir sürecin başlangıcı olmaktadır. Eşler boşluktaymış hissine kapılabilmektedir. Genellikle kadının bana evine dönmesi durumunda yaşadıkları daha da zor olabilmektedir. Kadın kendini baba evinde sığıntı gibi görmektedir. Bu sebeple de çalışma zorunluluğu hissedebilmektedir. Bu duruma bir de çocuklar eklenirse anne için gelecek kaygısı oldukça fazla yaşanmaktadır. Böyle bir yaşama geçiş yapan annede kızgınlık, bedensel yakınmalar, kendine ve eski eşine kızgınlık gibi duygular görülmektedir. Annenin bunalıma girmesi mümkün olmakla birlikte bütün bunlara dayanabilmesi zorlaşabilmektedir.

Boşanmadan sona ilk aylarda her iki eş de en zor dönemleri geçirmektedir. Yapılan araştırmalarda erkekler ekonomik olarak daha bağımsız olmaktadır ve genellikle çocukların bakımı anneye verilmektedir. Bu sebeplere göre herhangi bir sorumlulukları olmadıkları için boşanmanın olumsuz etkilerinden kısa sürede kurtulmaktadırlar. Kadınlar genelde her bakımı üstlenmektedirler. Baskı altına girmektedir. Çiftin yeni yaşam şekillerine alışması zaman almaktadır. Göreceli bir süreç olmakla birlikte kimileri için süre kısa kimileri için uzun olabilmektedir (Keskin, 2007: 14-15). Boşanma kendi hayatları için bireylerin yeni bir denge istemesinin sonucu olmaktadır. Bireylerin her birisi kendince bu dengeyi gerçekleştirmeye

çalışmaktadır. Eşlerden biri bazen bu dengeyi bulmadan veya geliştirmeden başka evlilik yapabilmektedir. Dengeyi geliştirmiş olanlar ise daha olgun ve daha mutlu hissettikleri bir döneme girebilmektedirler.

3.9. Boşanma Psikolojisi

Boşanma olgusu bireylerin yaşamında önemli bir değişiklik olmaktadır. Boşanmanın bireysel toplumsal, hukuki ve ekonomik açıdan çokça sonucu bulunmaktadır. Birey açısından düşündüğümüzde evlilik birliğinin sonlanması olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Duygusal bağlılık ve psikolojik olgular kişinin sürecini daha da zorlaştırmaktadır.

Boşanma sürecinde ortak bazı duygular yaşanmaktadır. Bu duygulara da eşlik eden davranışlar gözlemlenmektedir. Tatsız gerçeklerin farkına varıldığı dönem genellikle boşanma öncesi dönem olmaktadır. Hoşnutsuzluk, tatminsizlik yabancılaşma bu dönem de görülmektedir. Yoğun korku, şok, acı, boşluk, yetersizlik ve kaos gibi durumlar ise sonrasında meydana gelebilmektedir. Bu durumlarla baş etmek zaman zaman zor olabilmektedir. Baş etme sürecinde karakteristik davranış özelliklerinin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Eşle tartışmak, yüzleşmek, terapi arayışında olmak, duygusal ve fiziksel içe kapanmak, inkar gibi davranışları bunlara örnek olarak gösterilmektedir. Bu durumların sağlıklı bir boşanma gerçekleşmesi için düzeltilmesi gerekmektedir. Düzeltilmesi için çalışılmadığı halde ruhsal sorunsal devam eder ve boşanma daha da sancılı bir süreç haline dönüşebilmektedir. Her bir eş veya her ikisi mahkeme sürecini başlatabilmektedir. Fiziksel olarak eşlerin ayrılığı gerçekleşmiştir. Bu süreçte eşler depresyona girebilmektedir. Öfke, kızgınlık, yalnızlık, üzüntü gibi duyguların yaşanması görülebilmektedir. Bu ve benzeri duygulardan sonra yas tutma sürecine geçilmektedir. Sonrasında rahatlama gelmektedir. Bütün bunların yanında ekonomik sorunlarda yaşanmaktadır. Araştırmalar boşanmanın bireylerin ruh sağlığı açısından olumsuz sonuçlara neden olduğunu göstermektedir. Boşanma deneyimi bireylerde ruhsal ve fiziksel olarak olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Genellikle uyku problemlerine, depresyona, strese yol açmaktadır. Madde kullanımını ve ölüm riskini artırmaktadır. Çoğu birey için boşanma deneyimi psikolojik olarak benzer örüntüler seyretmektedir. Hem erkeklerde hem de kadınlarda boşanmanın gerçekleşmesi sonrası ilk yıl cinsel ve sosyal rollerde karışıklık, düşük benlik saygısı, depresyon, kaygı, duygusal karmaşa gibi sorunlar rapor edilmektedir. Bu sorunların görünümü erkeklerde başlangıç olarak daha şiddetli olmaktadır, fakat kadınlar da daha uzun sürmektedir. Kadınlar kişisel kimliklerinde çaresizlik, çirkinlik hissi ve sosyal açıdan

beceriksizlik gibi durumlar düşünmekteyken erkekler ise kendileri için tutarsızlık, suçluluk duygusu, köksüzlük hissi gibi durumlar hissetmektedir. Bunların yanında boşanan bireylerin toplumda damgalandığı ve hoşgörüsüzlüğe maruz kaldığı, sosyal hayatları ile birlikte ilişkilerinin zayıfladığı görülmektedir.

Boşanma Aşamaları		Duygular	Eylem ve Görevler
Boşanma Öncesi (Pre-divorce)	I	-Hayal Kırıklığı -Memnuniyetsizlik -Yabancılaşma	-Surat asma, ağlama -Eşle yüzleşme -Çekişme\tartışma -Terapi arayışı
	II	-Dehşet hissi -Izdirap -Duygu Karmaşası -Şok -Yokluk Hissi -Yetersizlik -Kaos -Düşük özsaygı	-İnkâr -Geri çekilme (fiziksel ya da duygusal) -Umursamazlık (her şeyin yolunda olduğuna inanmak) -Sevgiyi geri kazanma girişimleri, -Aileden ve arkadaşlardan destek(advice) aramak
Boşanma Süresince (During Divorce)	III	-Depresif ruh hali -Ayrılmış\ayrışmış -Kızgın\Öfke -Umutsuz -Kendine acıma -Çaresizlik	-Pazarlık -Bağırma çağırma -Tehdit -İntihara teşebbüs -Avukata danışma

Şekil 3: Boşanma Sürecindeki Duygu, Eylem ve Görevler

	IV	<ul style="list-style-type: none"> -Kafa karışıklığı -Öfke\Gazap -Üzüntü -Yalnızlık -Rahatlama 	<ul style="list-style-type: none"> -Fiili ayrılık -Dava açma -Ekonomik kaygılar ve düzenlemeler -Keder ve yas -Akrabalara ve arkadaşlara durumu anlatma\izah etme -İş arama (işsiz kadınlar için)
Boşanma Sonrası (Post-divorce)	V	<ul style="list-style-type: none"> -İyimserlik -Kabullenme -Telaş\Heyecan -Merak -Pişmanlık -Hüzün 	<ul style="list-style-type: none"> -Boşanmanın sonlanması -Yeni arkadaşlar -Yeni ilgi alanları oluşturmak -Yeni bir hayat dengesi yakalamaya çalışmak vs.
	VI	<ul style="list-style-type: none"> -Kabul ve sorumluluğu alma -Özgüven -Enerjik hissetme -Kendine değer verme -Bütünlük -Neşe -Bağımsızlık -Özerklik 	<ul style="list-style-type: none"> -Kimliğin yeniden sentezi -Psşik boşanmayı tamamlama -Yeni ilişki arayışı -Ebeveyn olarak çocuklarla ilişkileri düzenleme -Eski eş ile ebeveynlik ilişkisini düzenleme

Şekil 3: Boşanma Sürecindeki Duygu, Eylem ve Görevler Devam

Kaynak: Ferah, N. 2019

Kaslow yukarıda ki şekilde genel olarak boşanma sürecinde duygusal açıdan ortaya çıkan psikolojik etkileri diyalektik olarak adlandırdığı model ile açıklamaktadır. Modele göre boşanma sürecinde yaşanması mümkün olan duygular ve duygulara

karşılık olan eylem ile görevler boşanma öncesi, boşanma süresince ve boşanma sonrası şeklinde üç bölüme ayrılmaktadır. Aynı zamanda bireyler üzerinde boşanmanın post-travmatik bozukluklar da içinde olmak üzere ayrıca başka ruhsal bozuklukları da ortaya çıkarabileceği bildirilmektedir (Ferah, 2019: 91-95). Boşanma bireyin hayatındaki en fazla stres oluşturan olaylardan biri olabilmektedir. Boşanma birçok insan için sancılı ve zor bir olgu olmaktadır. Travmatik etkilere sebep olabilmektedir. Kişinin ruh sağlığı bu sebeple risk taşımaktadır. Kişiler boşanma sürecinde uyum sağlama konusunda zorluk çekebilmekte, ve kendilerini çok fazla stres altında hissedebilmektedir.

4. VERİLERİN ANALİZİ

İletişim ilişkilerin işlevini kaybetmeden birlikte yapılandırılan bir süreç olmakla beraber bireylerin bu süreçte aktif olmasıyla sürdürülebilir. İletişim süreci ve bu süreci kapsayan bütün özellikler ayrılmayan birer parça niteliğindedir. İletişimde farklı kategori ve kodlar esas alınmaktadır. Evliliklerde eşler arası iletişim dengeyi sağlarken oluşan sorunlar iletişim eksikliklerinden kaynaklanmaktadır.

İçerik analizi yöntemini kullandığımız çalışmada deneklere sorulan sorularla “empati”, etkin dinleme”, “sözsüz iletişim”, “sözlü iletişim”, “saygı duymak”, “kendini açma”, “ben dili”, “sen dili”, “saydamlık” kategorileri oluşmuştur. Kategoriler altında da “duygu, düşünce, anlaşılma, doğru anlama, kaynağa değer verme, beden dili, yüz düşürme, sırtını dönme, kaş çatma, konuşma, söylemler, anlamlar, önemsemek, ilgi göstermek, sözlü iletişim, isteklerini ifade etme, açık olma, güven sağlama, suçlamama, sorumluluk alma, suçlayıcı konuşma, kızgınlık, maske takmamak, olduğu gibi görünmeme, doğruluk, dürüstlük, içtenlik” kodları oluşmuştur. Elde edilen kategori ve kodlar doğrultusunda ilişkilerde oluşan iletişim engelleri analiz edilecektir.

Çizelge 2: Kategoriler ve Kodlar

Kategoriler	Kodlar
Empati	Duygu, düşünce, anlaşılma
Etkin Dinleme	Doğru anlama, kaynağa değer vermek
Sözsüz İletişim	Beden dili, yüz düşürme, sırtını dönme, kaş çatma
Sözlü İletişim	Konuşma, söylemler, anlamlar
Saygı Duymak	Önemsemek, ilgi göstermek
Kendini açma	İsteklerini ifade etme, açık olma, güven sağlama
Ben Dili	Suçlamama
Sen Dili	Suçlayıcı konuşma, kızgınlık, eleştiri

Çizelge 2: Kategoriler ve Kodlar Devam

Saydamlık	Maske takmamak, olduğu gibi görünme, doğruluk, dürüstlük içtenlik
Güvenlik	Şiddet

4.1. Görüşme Analizleri

Altında birden fazla neden ve faktörü barındıran boşanma olgusu kişiler arası iletişim eksikliklerinin de bir göstergesidir. Kişilerin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik farklılıkları, inançları, kişilik özellikleri ve beklentileri boşanmaya daha karmaşık bir görünüm katmaktadır. Eşler arasındaki iletişimsizlik sonucunda, kişiler arası uyumun bozulması ve oluşan uyumsuzluklarla küçük sorunların büyük krizlere dönmesine neden olmaktadır.

Aile ve evlilik hakkında ortaya çıkan paradigmlar sayesinde farklı disiplinlerdeki yöntem ve teknikler kullanılarak, toplumsal değişimin beraberinde getirdiği evlilikteki iletişim eksikliklerine değinilmeye başlanmıştır.

Nitel bir çalışma olan araştırmada rastgele seçilmiş 18 yaş üzeri eşlerinden boşanmış olan 20 kadın ile yapılan görüşmelerde kişilere yöneltilen aşağıdaki 14 soruya verdikleri cevaplara göre iletişim engellerinin boşanma üzerine etkileri üstünde durulmuştur.

Mülakatta Deneklere Yöneltilen Sorular

Soru 1: Eşinizden boşanma nedeniniz nedir?

Soru 2: Eşinizle iletişiminiz nasıldı?

Soru 3: Eşinizle birbirinizi dinleme konusunda nasıl bir yaklaşım sergilerdiniz?

Soru 4: Eşiniz size karşı empati bağlamındaki yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 5: Siz eşinize karşı empati bağlamındaki yaklaşımınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 6: Eşinizle birbirinizi eleştirir miydiniz? Bu bağlamda ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 7:Eşinize düşüncelerinizi iletmekte ne tür zorluklar yaşadınız?

Soru 8: Eşiniz size düşüncelerini iletmekte zorluk yaşar mıydı? Bunlar ne tür zorluklardı?

Soru 9: Eşinizle birbirinizi dinlemek için ne kadar zaman ayırıyordunuz?

Soru 10: Eşinizle birbirinizin fikirlerine saygı duyma durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 11: Eşiniz tarafından anlaşılıp anlaşılmadığınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 12: Evliliğiniz sürecinde sorunlar karşısında sizin ve eşinizin tutumu nasıldı?

Soru 13: Eşinizle birbirinize saygı konusundaki tutumlarınız nasıldı?

Soru 14: Yaşam biçiminiz konusunda eşinizle anlaşmazlık yaşar mıydınız?

(A1) kişinin sorulan 1. ve 2. sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “hiçbir şekilde aynı dili konuşmuyorduk, ortak bir paylaşım içerisinde bulunamıyorduk konuştuğumuz zaman sözlerimin sürekli çarpıtıldığını hissediyordum.” “Konuşamıyorduk yani, anlaşılamıyorduk hiçbir konuda. Söylediğim bir şeyin kesinlikle karşı tarafa gitmediğini görüyorsun. Sen anlamaya hak vermeye çalışıyorsun ama hepsi bir yere kadar oluyor”. Verdiği cevaplar doğrultusunda eş ilişkisinde iletişim engellerinden dil engellerinin içine girdiği görülmektedir.

6., 7., 9. ve 12. sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “Yani benim her halim eleştiri konusuydu. Mesela herhangi gezdiğimiz bir yerden bir şehirden bahsediyorsun ve orayı ben daha önce görmüşüm daha önce geziyordum ben zaten, tabi bunları az çok paylaşıyorsun. Bir şey olduğunda atıyorum o Isparta diyecek tabi sen gitmişindir de buraya falan gibi çarpıtma oluyordu. Neydi oradaki kelime? Eleştiri... Yani sürekli bir laf sokma, aşağıya çekilme çalışma duygusu karşı tarafta vardı. Benimde eleştirdiğim zamanlar oluyordu ama şeye özen gösteriyordum tabi ki, davranışı-tutumu eleştirmek. Kişisel olarak yargılamamaya eee hani şahsiyetine dair değil tutumlara dair eleştirdiğim çok şey oldu ve bu ayrıma da özellikle dikkat ediyordum. Hatta ona bak hani yaptığım bir davranıştan rahatsız olduğun ifade edilebilir ama aşağılıyorsun sen böylece ee diye bunu da ifade ediyordum.” “Yani çok nadirdir böyle ulaşabildiğimi, düşüncemi, duygumu, duygumun anlaşıldığını hissettiğim bir yer. Sürekli şey çok manipülatif biriydi zaten. Bir cümle kurmuş olsan ee o manipüle edilir çarpıtılır. Bir

bakıyordun kumun başka bir yerindesin. Zaman ayırmaktan kasıt? Başlıyorsun işte konuşmaya ama o manipülasyonlarla tartışmaya dönüyordu. O ya kabalaşmayı ya da çekip gitmeyi tercih ederdi. Ben ee konuşmaya çalışırdım ama ulaşamadığımı düşündüğümde eee çok incinmiş ve kızgın hissederdim böyle buda.”. Vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda iletişim engellerinden kişisel engellerin içine girdiği görülmektedir.

10. soruya şu şekilde cevap vermektedir; “Yani işte kendisi duyuyormuş gibi olsa da ‘Hristiyan da öyle düşünmeyebilir’ falan diye bir transferansla yabancıya transfer ederek düşüncelerini çok da saygı duymadığını gördüğüm bir yerdi. Ama şeyi biliyorum mesela zaten bir durum söz konusu olduğunda ve ben o konuda düşüncemi ifade ettiğimde ee düşüncemin yani ortaya koyduğum fikrin mantıklı iyi en doğruya yakın olduğunu onunda fark ettiğini ama o zamanlarda daha öfkelenip daha da çatışacak şeyler aradığını görüyorum. Özgüven eksikliği yetersizlik, biliyorsun zaten tabloyu. Böyle bir yapıyla karşı karşıyaydım”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden sosyo-psikolojik engellerin içine girdiği görülmektedir.

A1 kişinin sorulan sorulara vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda; empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, kendini açma ve sen dili kategorileri gözlemlenmektedir. Eşler arası iletişimde duygu düşünce aktarımında eksiklik, karşılıklı suçlamalar, kızgınlık, doğru anlamama, kaynağa değer vermeme gibi kodlar eşler arasında iletişim engellerine neden olduğu görülmektedir.

(A2) kişisi 1., 4., 5. Ve 6. Sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “Mesela neden kötüsün diye soruyordu benim sunduğum sebep üzerine de şey diyordu aman diyordu buna mı şey yaptın. Ya tamam da hani ben kötüyüm tırnağım kırıldı diye de ağlayabilirim. Hani iyi değilimi anlatamadım ona”. “Yine ilk zamanla gayret ederdi kurardı. Ama sonraki zamanlarda empati kurmak yerine verdiğim örnekteki gibi buna mı canını sıkıyorsun aman sen bununla mı başa çıkamayacaksın. Ama bunu iyi bir şey söylüyormuş gibi kötü şey söylerdi hani neyle başa çıktın bunula mı başa çıkamayacaksın. Ama onu öyle bir tonla söylerdi ki hani empatiyi yapabilecekken aslında sorunu anlıyordu ama bunu artık canımı yakmak için, ilk başta empati olarak kullandığı şeyi sonradan canı yakmak için kullanmaya başladı”. “Genellikle kurabildiğimi düşünüyorum ama bende kötülemeye başladığımda depresif hale geçtiğimde benimde artık sabrım daha çabuk taşar hale geldi. Böyle bir şeylere

doluyordum zaten söyleyemiyordum iletişim kurmakta bende aslında orada zorlanıyordum belki de tutuyordum tutuyordum içimde ondan sonra başka bir yerde patlıyordum. Öyle durumlar söz konusu oldu”. “Ben kesinlikle yapıyordum bunu. O normal o hani daha insani bir seviyedeydi”. Vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda iletişim engellerinden kişisel ve sosyo-psikolojik engellerin içine girdiği görülmektedir.

13. soruya şu şekilde cevap vermektedir; “İkimiz aynı semtte çalışıyorduk e zaten aynı evde oturuyoruz, yolda geçen zamanımız aynı ama buna rağmen evin temiz olmamasından dolayı tartışma çıkar ve tüm işler bir anda benim üstüme yıkılmış olurdu. Zaten senin görevin hani bunlar mesela çok geç ortaya çıkan şeyler. Yanımızda başka insanlar varken bu konu açıldı. Ama bir anlamdan da yanlış yerde yaptı. Bende böyle şeylere çok tepkiliyimdir. Hani çok basit bir teşhis ettim. Ben senin annen değilim bende çalışıyorum, şu kadar zaman ben de evdeyim sen de evdesin. Bu işi beraber yapacağız. Ya da git hani e bir yardımcının mı gelmesini düşünüyorsun kendin ayarla o zaman kendin yapmaya gönlün yoksa. Git bul gel ben sana hayır demedim bu konuda. Falan gibi nasıl diyeyim mesela o gün bence bu çok büyük bir saygısızlıktı. Benim emeğim benim dışarda geçirdiğim vakti önemsiz görmesiydi”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden kişisel engellerin içine girdiği görülmektedir.

A2 kişinin sorulan sorulara vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda; güven, sözlü iletişim, saygı duymak, sen dili, ben dili, kategorileri gözlemlenmektedir. Eşler arası iletişimde Problemi dışarıyla paylaşma, sorumluluk almama, partneri suçlama, eleştiri gibi kodlar eşler arasında iletişim engellerine neden olduğu görülmektedir.

A3 kişisi 4. 6. 10. ve 11. sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “Empatiyi şöyle söyleyeyim. Çabuk gaza gelebilen bir insan ama gerçek empatinin anlamını birebir yaşadığını çok düşünmüyorum. Yani örnek veriyorum mesela bu süreçlerle alakalı aldatma sürecini oturup konuştuğumuzda ki bir şeyleri nasıl söyleyeyim kendisinin duygularını çok ifade edemediği gibi benim de yaşamış olduğum şeyleri sadece dinleyip susma veya işte nasıl söyleyeyim empati kurabilen bir insan en azından bir adım atar veya elini taşın altına koyar veya sorumluluk alır. O nedenle çok empati kurabildiğini bu durumda düşünmüyorum”. “Evet. Yani ben onu çok eleştiriyorum. O da beni eleştirildi. Ama ben daha ağır olduğunu düşünürüm. Fikir ve düşünce olarak

paracı olması benim çok saygı diyebileceğim bir şey değil ama yönlendirmeye açık bir insan olabiliyordu. Fikir ve düşünce olarak herhalde bu benim çok saygı duyabileceğim bir şey değil. Yani düşünce olarak karşı çıktığım hep parasal mevzular”. “Bazı konularda anlaşılmadığımı düşünürdüm. Bu cinsellik ve acı konusunda”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden kişisel engellerin içine girdiği görülmektedir.

12. 13. Ve 14. sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “Deniz hiçbir zaman elini taşın altına koymadı. Bakın sizinle uyumlu bir şekilde gider gelir sizinle psikiyatra konuşur ama aksiyon almaya gelince hiçbir şey yapmaz. Deniz’le evlenmeden önce bir ay kadar aynı evde bulunduk. Ondan sonra yine cinsellikle alakalı bunları fark ettim ve sordum”. “O da bana şunu söyledi. Herhangi bir problemin olmadığını ondan sonra psikolojik olarak işte bir projeyi yönetiyordu. O projenin başındaydı. O nedenle psikolojisinin bozuk olduğunu, ilişkileri yönetemediğini, çok çalıştığını o nedenle cinselliğe çok da vakit ayıramayacağını, söyledi sonra da kızdı. Ben bunu bir kez değil, iki kez değil üç kez sordum. Ama bana her zaman böyle yaklaştı. Evliliğimizin ikinci senesinden sonra itiraf etti. Ve şunu söyledi senle çok iyi anlaşıyordum. Sana aşık olmuştum açıkçası elimden gitmeni istemedim dedi. Belki düzelir diye düşündüm dedi. Ben de dedim ki belkiler üzerine mi benim evliliğimi kuruldu Deniz dedim. Onun için çok kırıldım bir süreçti yani ona çok kırıldığım bir andı”. “Aslında hobilerle alakalı yaşam tarzı daha birkaç gün önce bir arkadaşım ile görüştük. Çok sevdiğim bir arkadaşım, yıllardır tanırım. Şey dedi sen dedi dışarıya çıkmayı, gezmeyi, dolaşmayı çok seversin. Deniz seni resmen eve kapattı. Deniz çok sosyalleşmeyi, daha doğrusu Türkiye de sosyalleşmeyi sevmezdi”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden sosyo-psikolojik engellerin içine girdiği görülmektedir.

A3 kişinin sorulan sorulara vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda Güven, saydamlık, ben dili, kendini açma, empati, kategorileri gözlemlenmektedir. Eşler arası iletişimde gizlilik, aldatma, olduğu gibi görünmeme, doğruluk, anlaşılmak, isteklerini ifade etme açık olma gibi kodlar eşler arasında iletişim engellerine neden olduğu görülmektedir.

A4 kişisi 1. 2. 3. ve 6. sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “Eeee yaklaşık herhalde bir sekiz sene oldu. Neden olarak bir sürü şey. Yani iletişim bunun bir parçası. Yani birbirimize ee bağ ve işte karşılıklı sınırlara bir şekilde saygı duymama, biriken ee

geniş aile problemleri, taşınma, ülke değiştirme falan gibi problemler diyebilirim genel olarak.” “Başlarda iyiydi. Yani ilişkinin başlarında. Evliliğin başlarında iyiydi. Ama daha sonra fark ettiğim şey bunun tek taraflı bir anlayışla yürüdüğünü ve çift taraflı olduğunda sorunlar çıktığını ve kendimi ifade etmeye başladığımda veya kendi istediğim gibi olmaya başladığımda aslında işlerin çok da uyumlu gitmediğini, dolayısıyla aslında iyi bir ilişki yoktu yani.” “tek tarafın gerçeklerine uyumlu hareket etmek söz konusu olunca ee aktif dinleme çok herhalde olmuyordu son zamanlarda”. “Evet. Yani şöyle, özellikle sanırım son iki üç yılı ilişkinin, evliliğin böyle yoğun eleştiri ama daha sonra ben dönüp baktığımda aslında başından beri ben çok eleştirilmişim ve onları hep öyle işte tolere etmeye veya anlamaya işte sebeplerini yok etmeye çalışmışım. Ama daha sonra fark ettiğim şey biraz onun işte narsistik bir eğilim karşı tarafı kötü hissettirerek kendi alanına çekme ihtiyacı olduğunu fark ettim ondan sonra bu biraz kendimde bunu açığa çıkartmaya başladım, eleştiri dolayısıyla gayet yoğun vardı”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden kişisel engellerin içine girdiği görülmektedir.

8. 9. 10. Ve 13. Sorulara şu şekilde cevap vermektedir; “Tabi ki. Çok çok zorluk çekerdim. Yani ee kendi zihninde ki doğrular sadece doğrudu. Dolayısıyla artık bunun hiçbir şekilde işe yaramadığını hiçbir şekilde ulaştıramadığımı hissettiğim noktada artık umudu kesip çıkmayı tercih ettim ilişkiden”. “Bence o da çekerdi. Çünkü karşılıklı bir konu söz konusu. Çünkü her alanda her konuda yani işinde, ee sosyal hayatta, özel hayatta, sınırlarda onun dünyası ve doğruları benimkisinden çok farklı olduğunu fark ettim sonradan”. “Eee yani böyle çok subjektif konuşuyorum gibi geliyor ama yine ben saygı duyduğumu düşünüyordum ama son kopma noktasında ben de tamamen saygı duymadım saygıyı kaybettim diyebilirim”. “Dediğim gibi yine son dönemlere kadar evet ama sonrasında tamamen kaybettim çünkü doğru olmayan tamamen yalan gibi şeylerde ortaya çıkınca tamamen yitirdiğim diyebilirim”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden sosyo-psikolojik engellerin içine girdiği görülmektedir.

14. soruya vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda; “Tabi. Eee o daha kolektif kültür olarak öyle yaşayan bir kişi ben daha bireysel büyümüşüm ve farklı kültür. Farklı kültürdeydik zaten o Türk değildi. Ee dolayısıyla oradaki çatışma çok belirgindi başlarda hiç öyle değildi çünkü. Yani öyle olması benim için önemli bir şeydi dolayısıyla hani ee nasıl aileyi ne kadar sıklıkla ziyaret edeceğimizden tutun bizimle

yaşama girişimleri, bunun benim için ne kadar kırmızı çizgi olduğu ama onun için ne kadar geçirgen olduğuna kadar veya işte sosyal hayatta yapacağım şeyler hobilerim, aktivitelerim veya hani kendi dünyası kendi iş hayatı çok kaybolması ama sizin bunu yapmanızla ilgili herhangi bir esneklik tanımaması falan bunların hepsi çok fazla şeydi yani yaşam tarzı çok farklı işte çocukları büyütme şekli sınır yok sınırsız ekran falan abur cubur hani böyle çok farklı biz büyütme şekli var dolayısıyla hani her alanda çok farklıydık diyebilirim”. Vermiş olduğu cevap doğrultusunda iletişim engellerinden dil engeli içine girdiği görülmektedir.

A4 kişinin sorulan sorulara vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda sözlü iletişim, empati, kendini açma, saygı duymak, etkin dinleme kategorileri gözlemlenmektedir. Eşler arası iletişimde konuşma ve söylemlerde anlaşılammamak, doğru anlamada zorlanmak, ilgi göstermemek gibi kodlar eşler arasında iletişim engellerine neden olduğu görülmektedir.

Çizelge 3: Verilerin Analizi

Kategoriler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Empati	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Etkin Dinleme	X			X	X	X	X			X	X
Sözlü İletişim	X	X		X		X	X			X	
Sözsüz İletişim						X	X		X	X	
Saygı		X		X	X	X	X	X		X	X
Kendini Açma	X		X	X	X		X				
Ben Dili		X	X								
Sen Dili	X	X			X		X		X		
Saydamlık			X								
Güvenlik		X	X								

Kategoriler	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Top.	%
Empati	X	X	X	X	X	X	X	X	X	19	95
Etkin Dinleme		X	X						X	10	50
Sözlü İletişim									X	7	35
Sözsüz İletişim					X	X	X	X	X	9	45
Saygı	X		X				X		X	12	60

Çizelge 3: Verilerin Analizi Devam

Kendini Açma	X						X			7	35
Ben Dili										2	10
Sen Dili	X	X	X	X		X	X		X	12	60
Saydamlık								X		2	10
Güvenlik	X						X			4	20

Çizelge 4: İletişim Engelleri Analizi

İletişim engelleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Kişisel engeller	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Sosyo-psikolojik engeller	X	X	X	X	X	X	X		X	X	
Dil engelleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Teknik engel			X								

İletişim engelleri	12	13	14	15	16	17	18	19	20	T	%
Kişisel engeller	X	X	X	X	X	X	X	X	X	20	100
Sosyo- psikolojik engeller	X	X	X	X	X	X	X	X	X	18	90
Dil engelleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	20	100
Teknik engel								X		2	10

Çizelge 5: Eşler Arasında İletişim Engellerinin Yüzdellik Oranı

Kategoriler	%
Empati	95
Etkin Dinleme	50
Sözlü İletişim	35
Sözsüz İletişim	45
Saygı Duymak	60
Kendini Açmak	35

Çizelge 5: Eşler Arasında İletişim Engellerinin Yüzdeleri Oranı Devam

Ben Dili	10
Sen Dili	60
Saydamlık	10
Güvenlik	20

Çizelge 6: Eşler Arası İletişim Engellerinin %'lik Dağılımı

İletişim Engelleri	%
Kişisel Engeller	100
Sosyo-psikolojik Engeller	90
Dil Engelleri	100
Teknik Engeller	10

Soru 1: Eşinizden boşanma nedeniniz nedir?

20 deneğin birinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 2: Eşinizle iletişiminiz nasıldı?

20 deneğin ikinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 3: Eşinizle birbirinizi dinleme konusunda nasıl bir yaklaşım sergilerdiniz?

20 deneğin üçüncü soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller ve dil engeli” olan iletişim engeli kapsamaktadır.

Soru 4: Eşiniz size karşı empati bağlamındaki yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

20 deneğin dördüncü soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller ve sosyo-psikolojik engeller” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 5: Siz eşinize karşı empati bağlamındaki yaklaşımınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

20 deneğin beşinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller ve sosyo-psikolojik engeller” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 6: Eşinizle birbirinizi eleştirir miydiniz? Bu bağlamda ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

20 deneğin altıncı soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 7:Eşinize düşüncelerinizi iletmekte ne tür zorluklar yaşadınız?

20 deneğin yedinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller, teknik engel ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 8: Eşiniz size düşüncelerini iletmekte zorluk yaşar mıydı? Bunlar ne tür zorluklardı?

20 deneğin sekizinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri, “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 9: Eşinizle birbirinizi dinlemek için ne kadar zaman ayırıyordunuz?

20 deneğin dokuzuncu soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller, teknik engel ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 10: Eşinizle birbirinizin fikirlerine saygı duyma durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

20 deneğin onuncu soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 11: Eşiniz tarafından anlaşılıp anlaşılmadığınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

20 deneğin on birinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 12: Evliliğiniz sürecinde sorunlar karşısında sizin ve eşinizin tutumu nasıldı?

20 deneğin on ikinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 13: Eşinizle birbirinize saygı konusundaki tutumlarınız nasıldı?

20 deneğin on üçüncü soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak, ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

Soru 14: Yaşam biçiminiz konusunda eşinizle anlaşmazlık yaşar mıydınız?

20 deneğin on dördüncü soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda oluşan kategoriler empati, etkin dinleme, sözlü iletişim, sözsüz iletişim, saygı duymak, kendini açmak,

ben dili, sen dili, saydamlık ve güvenlik şeklindedir. Bu kategorileri “kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller ve dil engeli” olan iletişim engelleri kapsamaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırmada, mülakat yöntemiyle elde edilen bilgiler ile iletişim engellerinin boşanma üzerine etkisi olup olmadığı incelenmektedir. Araştırma rastgele seçilmiş 18 yaş üstü evlenip boşanmış 20 kadınla yapılmış olmaktadır. Deneklere 14 soru yöneltilmektedir. Deneklere sorulan sorularla içerik analizi yöntemiyle kategori ve kodlar oluşturulmaktadır. Çalışmadan alana dair yeni ve diğer çalışmalara ışık tutabilecek sonuçlar elde edilmektedir.

İletişim anlamak, anlatmak ve anlaşmak için vazgeçemediğimiz bir şeydir. Anlaşmalarımızı, anlattıklarımızı, anladıklarımızı sürdüren ve yanıtlayan bir döngü hali diyebilmekteyiz. İnsandan insana sürekli bir etkileşim sürecidir de denilebilmektedir. İletişim hayatımızın temel bir yapı taşı olmaktadır.

Gün geçtikçe toplumumuzda iletişimin ne kadar önemli olduğunu daha da çok anlamaktayız. İletişimsizlikten yakınmaktayız. İletişimsizliğe bir de iletişim engelleri eşlik etmektedir. Bütün bu iletişimsizliğin yanında kurmaya çalıştığımız iletişimlerde süreç her zaman sağlıklı gerçekleşmiş olmamaktadır. Çoğu zaman kişisel engeller, sosyo-psikolojik engeller, teknik engeller ve dil engeli ile karşılaşmaktayız.

İletişim çağı dediğimiz bu dönemde evlilikler de boşanmalar da büyük önem taşımaktadır. Evliliğin ve ailenin sonlaması basit bir şekilde ortaya çıkan görünüm olmamaktadır. Altında pek çok neden ve faktör bulunmaktadır. Evlilik birliği de boşanma olgusu da hem bireyi hem toplumu etkileyen konulardır. Her gün yaygınlaşan boşanma ister nitel ister nicel bir anlamda değerlendirilsin toplumsal ve bireysel acıyan sorun olmaktadır.

Eşler arası iletişim birbirlerini anlamak ve anlaşmak adına büyük önem taşımaktadır. Deneklerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda oluşturulan yüzdelik oranlara bakılarak (Çizelge 6), eşler arasında kişisel engellere %100, sosyo-psikolojik engellere %90, dil engellerine %100 ve teknik engellere %10 rastlanmaktadır.

Deneklerin sorulara verdikleri cevaplarda kişisel ihtiyaçlarını, farklılıklarını, değer yargılarını, alışkanlıklarını ve algılama farklılıklarını göstermektedir. Bu bağlamda çalışmada boşanmadan önce eşler arasında yüksek oranda kişisel engellerin olduğuna rastlanmaktadır.

Cevaplarda ilgi, algı, bilgi, inanç yapısı ve düşünce doğrultusunda eşlerin evliken iletide anlam farklılıklarıyla karşılaştığı görülmektedir. Buda iletişim engellerinden sosyo-psikolojik engellere rastlandığını göstermektedir.

Cevaplarda yüksek oranda rastlanan diğer bir engelde dil engeli olmaktadır. Evlilik sürecinde eşler tarafından karışık kullanılan dil, dilin içeriğinin farklı anlamlar taşıması ve yine eşlerin iletiye farklı anlamlar yüklemesi dil engelinin de boşanma üzerindeki etkisini kanıtlamaktadır.

Cevaplarda teknik engellere %10 rastlanmaktadır. Diğer engellere göre yüksek bir oran olmasa da teknik kargaşalar eşler arasında iletinin kaybolmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda teknik engellere de rastlanmaktadır.

Çalışmamızda hem iletişim hem de toplumsal bir sorun olan boşanma olgusu ele alınmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar eşler arası iletişim evlilik sürecinde büyük önem taşıdığını göstermektedir. Sonuç olarak iletişim engellerinin boşanma üzerinde etkisi olduğu görülmektedir.

5.2. Öneriler

Bu araştırmanın İstanbul ilinin Üsküdar ilçesinde rastgele seçilmiş 18 yaş üstü evlenip boşanmış 20 kadının boşanma sebeplerine iletişim engellerinin etkisi olup olmadığı belirlenmesi nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmadan çıkarılan sonuçlar doğrultusunda;

Eşlerin İletişim becerilerinin geliştirilmesi ve bu yöndeki boşanmaların azalması için evlenmeden önce iletişim, iletişim becerileri, iletişim engelleri, evlilik gibi konularda bir eğitim programına katılmaları zorunluluğu önerilebilir.

Yine bu bağlamda kişisel ve sosyo-psikolojik engeller için eşlerin evlilik öncesi ve/veya evlilik sürecinde bireysel terapiden geçmeleri de başka bir öneri olabilir.

Araştırmanın bir odak grup çalışması ile ileriki zamanlarda daha da detaylandırılıp genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, G. ve Sönmez, A. Ö.** (2019). Boşanma Sürecinde Sosyal Destek, Konya, Çizgi Kitapevi.
- Akyıldız, S.** (2019). Yeni Medya Üzerindeki İletişim Engelleri: Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Ana Bilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.
- Atan, A.** (2016). Aile İletişim Becerileri Psikoeğitim Programının Ebeveynlerin İletişim Becerilerine, Çift Uyumuna, Evlilik Doyumuna ve 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumuna Etkisi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı, Pamukkale Üniversitesi.
- Avşaroğlu, S.** (2019). Aile İçi İlişkiler ve İletişim, KAYA A. (Ed.), İnsan İlişkileri ve İletişim, Ankara, Pegem Yayınları, 14. Baskı.
- Aydın, T.T.** (2019). Sağlık Kurumuna Başvuran Bireylerde Hasta Merkezli İletişim Engelleri ve İlişkili Faktörler. (Yayınlanmış Tıpta Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Bahar, E.** (2016). İletişim, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Becerikli, S.** (2013). İletişimde Hedef Kitle, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını
- Boyras, A.** (2019). Kuran-ı Kerim’de İletişim Engellerini İfade Eden Ayetlerin Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E.** (2019). Aile Sosyolojisi, İstanbul, Açılım Kitapevi, 8. Baskı.

- Çalapkulu, Ç.** (2015). Kişilerarası İletişim Sürecinde Romantik Eşlerde İletişim Ötesi İletişim Aktörlerinin Kullanımı, (Yayınlanmış Doktora Tezi), İletişim Bilimleri, Anadolu Üniversitesi.
- Çavuşoğlu, A. U.** (2006). Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma, İstanbul, Beta Yayınları.
- Daldal, F.** (2008). Bilgi Yönetimi Sürecinde İletişim Olgusu ve İletişim Engelleri Üzerine Bir Araştırma, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi.
- Doğan, A.** (2017). İletişim Kavramı ve Süreci, AKBULUT E. (Ed.), İletişime Giriş, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 1. Baskı.
- Dökmen, Ü.** (2008). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, Remzi Kitapevi, 62. Basım.
- Dönmezer, İ.** (2009). Ailede İletişim ve Etkileşim, Ankara, Hermes Basımevi, 6. Baskı.
- Duran, S.** (2019). Sağlık Çalışanlarının İletişim Becerilerinin ve Göçmenlerle Yaşadıkları İletişim Zorluklarının Belirlenmesi, (Yayılanmış Yüksek Lisans Tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yozgat Bozok Üniversitesi.
- Düştü, T.** (2019). Bir Ahlak Problemi Olarak Evlilik, Aile, Boşanma ve Boşanma Oranının Düşürülmesinde Eğitimin Önemi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi.
- Eğinli, T. E. ve Gürüz, D.** (2018). İletişim Becerileri Anlamak-Anlatmak-Anlaşmak, Ankara, Atlas Akademik Basım Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti, 6. Basım.
- Ferah, N.** (2019). Boşanma Psikolojisi Dini Başa Çıkma Yaklaşımı, İstanbul, Marmara Akademi Yayınları, 1. Baskı.
- Gerçik, İ.Z.** (2019). Dikta Değil İkna İletişim Psikolojisi, İstanbul, Küre Yayınları, 7.Basım.

- Gündüzalp, İ.** (2018). Boşanma Psikolojisi ve Danışmanlığı, Ankara, Atlas Akademik Basım Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.
- Güngör, İ.** (2017). Trt çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Dizilerin İletişim Engelleri Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- İpek, A.İ.** (2008). Son Tarihli Yayınlanmamış İçtihatlarla Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Kaya, A.** (2011). Genel ve Teknik İletişim, İzmir, Zeus Kitapevi.
- Kaya, A.** (2019). İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler, KAYA A. (Ed.), İnsan İlişkileri ve İletişim, Ankara, Pegem Yayınları, 14. Baskı.
- Kaya, U.** (2019). Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin Ön Ergenlerin İletişim ve Empatik Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Toros Üniversitesi.
- Keskin, I.** (2007). Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkarıldığı Sonuçlar, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Niğde Üniversitesi.
- Kıran, S.** (2008). Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Masal Ve Öykü Kitaplarında Geçen İletişim Engelleri, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Adnan Menderes Üniversitesi.
- Koçyiğit, M.** (2018). Etkili İletişim ve Duygusal Zeka, Konya, Eğitim Yayınevi, 3. Baskı.
- Küçük, M.** (2012). İletişim Kavramı ve İletişim Süreci, ORHON N. E. ve ERİŞ U. (Ed.), İletişim Bilgisi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı.
- Maden, S.** (2010). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Sözlü İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma”, Ekev Akademi Dergisi, sayı 44, ss.145.
- Marshall, G.** (2009). Sosyoloji Sözlüğü, Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Odabaşı, Y. ve Oyman, M. (2019).Pazarlama İletişimi Yöntemi, İstanbul, Vizyon Basımevi, 17. Baskı.

Oğuz, T. (2012). Kitle İletişimi, ORHON N. E. ve ERİŞ U. (Ed.), İletişim Bilgisi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı.

Özer, K.A. (2015). İletişimsizlik Becerisi, İstanbul, Galata Yayın Dağıtım, 12. Baskı.

Soyugüzel, M. (2019). Etkili İletişimin Gücü, İstanbul, Yediveren Yayınları.

Sucu, İ. (2007). Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Toplumsal Kabülleri (Sakarya İli Örneği), (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sakarya Üniversitesi.

Timurturkan, M. (2018). Aile Birliğinin Bozulması: Boşanma ve Yeniden Evlenme, ADAK N. (Ed.), Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar, Ankara, Siyasal Kitapevi, 3. Baskı.

Vural, İ. (2012). İletişim, Ankara, Pegem Yayınevi.

Yüksel Şahin, F. (2019). İletişim Becerilerine Genel Bir Bakış, KAYA A. (Ed.), İnsan İlişkileri ve İletişim, Ankara, Pegem Yayınları, 14. Baskı.

Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2018). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, ADAK N. (Ed.), Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar, Ankara, Siyasal Kitapevi, 3. Baskı.

Zıllıoğlu, N. (2018). İletişim Nedir?, İzmir, Cem Yayınevi, 6. Baskı.

İnternet Kaynakları

İletişimin Temel Özellikleri, (2020). İletişim Bilimleri, (Erişim) <http://iletisimbilimleri.blogspot.com/2010/04/iletisimin-temel-ozellikleri.html> erişim tarihi 13.04.2020 , 13 Nisan 2020

Türk Dil Kurumu, (2020). Güncel Türkçe Sözlük, (Erişim) <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2020

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Betül ÇAKICI

Doğum Tarihi ve Yeri : 30.04.1993 / İstanbul

E-Posta : pskbetulcakici@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

- **Lisans** : 2016, Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
- **Yüksek lisans** : İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü(Tezli)

MESLEKİ DENEYİM

- **Kim Psikoloji Danışmanlık Merkezi, Stajyer Psikolog** (2014-2015)
- **Kim Psikoloji Danışmanlık Merkezi, Psikolog-Terapist**(2015-halen)

